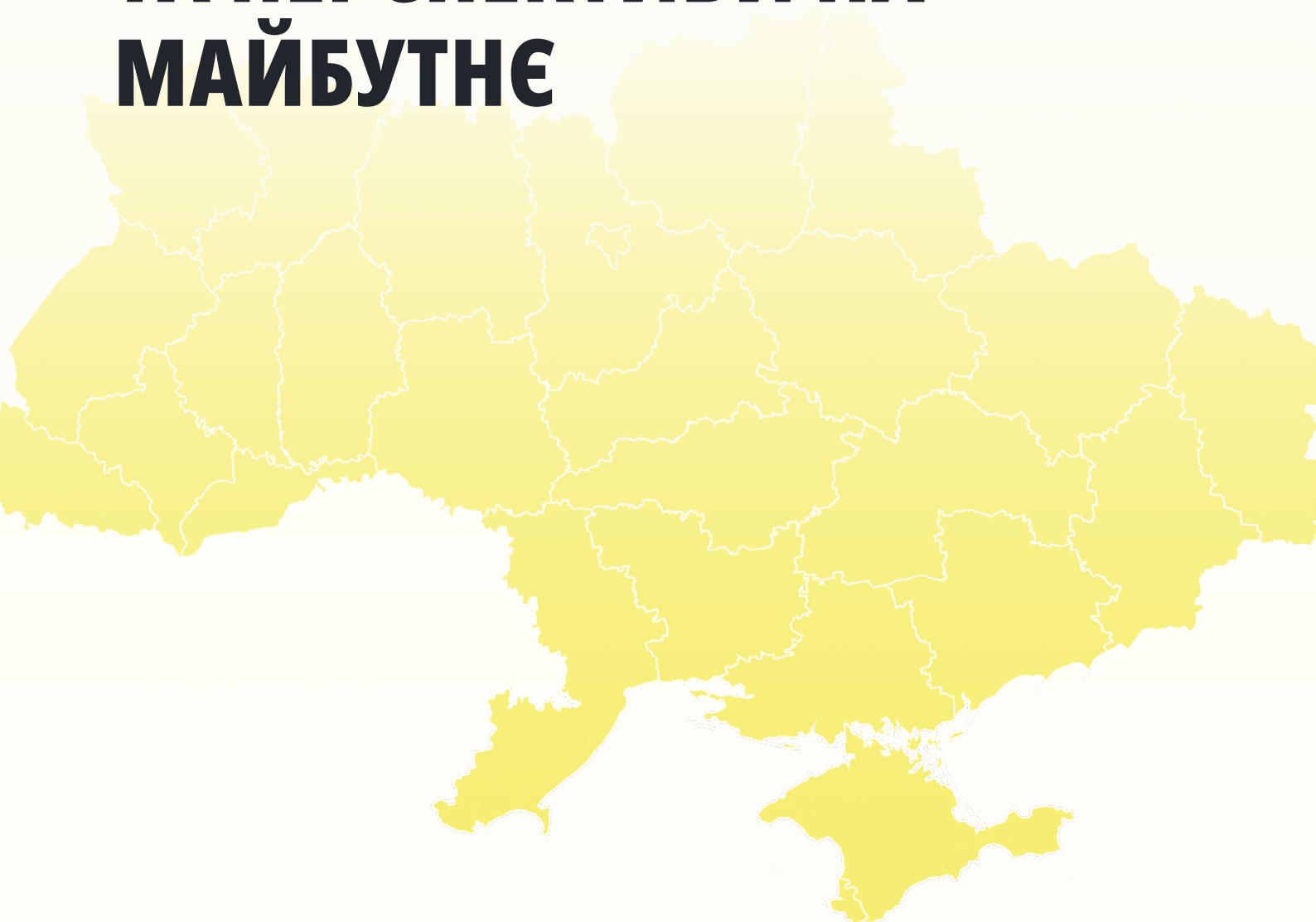

УЧНІ СТАРШОЇ ШКОЛИ ПРО МИНУЛЕ УКРАЇНИ, ВЛАСНЕ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА МАЙБУТНЄ

Проект реалізовано Дослідницькою агенцією Fama на замовлення Львівської обласної військової адміністрації та за підтримки Приватного підприємства «Капітель», у межах Регіональної програми сприяння розвитку інформаційного простору та громадянського суспільства у Львівській області на 2021-2025 роки.

Над звітом працювали:

Мар'яна Малачівська-Данчак, к.с.н., CEO Дослідницької агенції Fama

Юліанна Батіна, провідна аналітикиня Дослідницької агенції Fama

Юлія Бубнюк, провідна аналітикиня Дослідницької агенції Fama

Надія Возняк, менеджерка проєктів Дослідницької агенції Fama

Віталій Волошин, менеджер польових робіт Дослідницької агенції Fama

ЗМІСТ

04	КЛЮЧОВІ ЗНАХІДКИ
06	МЕТОДОЛОГІЧНА ДОВІДКА
09	ПРОФІЛЬ ОПИТАНИХ
11	ПАТРІОТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ ШКОЛЯРІВ ЛЬВІВЩИНИ Плани на майбутнє та намір залишатися в Україні Патріотичні орієнтації старшокласників Львівщини
21	ГЕРОЇ ТА ЛИХОДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ
27	ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ Цінність і зацікавленість у вивченні історії України Джерела отримання історичної інформації Роль відеоматеріалів у навчанні Хронологія української державності
39	ЗАХОДИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ Досвід та масштаби участі у заходах Організатори заходів Характер та мотивація участі Позашкільне залучення та членство в організаціях
49	МЕДІАГРАМОТНІСТЬ Джерела інформації про події Перевірка та критичне ставлення до інформації Обговорення інформації

КЛЮЧОВІ ЗНАХІДКИ

Старшокласники Львівщини не просто вивчають історію — вони щодня проживають її наслідки. **Події минулого** для них не абстрактна хронологія, а **етичний простір**, у якому розгортається боротьба між добром і злом. Це видно і з того, як вони називають **героїв**: Богдан Хмельницький, Тарас Шевченко, Роман Шухевич, Василь Стус, а також сучасні фігури — Дмитро Коцюбайло, Валерій Залужний, «воїни ЗСУ», «всі, хто поліг за незалежність». Із таким баченням перегукуються й уявлення про **лиходіїв**: найчастіше згадуються Путін, Сталін, Ленін, Єкатеріна II, тобто росіяни, більшовики, зрадники та українські колаборанти. **Минуле тут постає як розповідь про боротьбу** — або за незалежність, або проти її ворогів.

Історичне мислення школярів виявляє чітку ціннісну структуру. Вони добре розуміють, **які події важливі**: серед «канонічних» — здобуття незалежності, визвольні змагання, революції. Однак історія **для них — не завжди цікава в шкільному форматі.** Хоча 4 з 5 опитаних вважають, що **добре знати історію України — це важливо, лише 55% кажуть, що вивчення її у школі є цікавим.** Інтерес помітно зростає, якщо на уроках використовують **відео або мультимедійні формати.** Молодь прагне відчувати не дистанцію до минулого, а **емоційне включення в нього.**

Натомість **джерелами інформації** про історію та сучасність для школярів старших класів стає не стільки підручник, скільки **Google (66%)** і чат-боти на зразок **ChatGPT (58%).** Лише 8% учнів регулярно перевіряють інформацію, а 36% роблять це рідко. **Обговорення новин — також не масова практика,** майже третина взагалі цього не робить. Усе це формує образ **покоління, яке швидко знаходить відповідь, але не завжди перевіряє джерело.** Інформаційна поведінка є реактивною, а не рефлексивною — тому розвиток медіаграмотності, критичного мислення та навичок обговорення стає не просто потребою, а умовою демократії.

Водночас молодь демонструє значну **емоційну прив'язаність до свого середовища.** 74% учнів заявляють, що **почуваються «на своєму місці саме в Україні»,** 69% — що мають прив'язаність до рідного міста або села. І хоча **лише 47% однозначно готові залишатися жити в Україні** навіть за можливості виїзду, це не означає нестачу патріотизму. Це радше **баланс між почуттям і прагматизмом.**

Молодь хоче залишатися, якщо бачить майбутнє. Тобто питання не лише в бажанні жити в Україні, а в умовах, у яких це буде можливо й гідно.

Патріотизм школярів різносторонній. Хтось асоціює себе з **національною гордістю**, хтось — із **глибинною прив'язаністю до місця**, а для когось цей зв'язок проходить через **історичне зацікавлення**. Так, 67% школярів цікавляться історією свого міста чи села, але лише 50% декларують готовність назвати більше трьох видатних постатей із локального минулого. Це свідчить про **недостатню вкоріненість локальної історії**, яка водночас є важливим ресурсом для формування громадянської ідентичності. Такий патріотизм — не обов'язково гучний, але змістовний, бо народжується з відчуття знання про «своє».

Участь у громадських заходах — ще один індикатор включеності. **Середньостатистичний школяр відвідує 9–10 подій патріотичного або історичного характеру на рік.** Половина долучається до них добровільно та залюбки, лише 11% — вимушено. **Вищу активність фіксуємо у тих, чия сім'я безпосередньо дотична до війни**, а також **учасників молодіжних організацій**. І хоча таких лише 20%, їхня роль як «точок збору» громадянської активності є помітною. Цікаво, що **найменше участі беруть учні у заходах, які відбуваються влітку** — коли шкільне середовище, як правило, не активне. Це свідчить про залежність залученості від інституційної підтримки.

Небажання брати участь пояснюється не змістом подій, а їхньою **формою**: 53% школярів критикують нецікаву організацію, 28% — відсутність можливості бути залученими до підготовки. Молодь не відкидає саму ідею вшанування чи участі — вона хоче не виконувати обов'язок, а мати право на діалог і співавторство.

Сьогоднішні старшокласники — це не просто «**патріоти майбутнього**», а **учасники сучасного суспільного процесу, які мислять історично, прагнуть поваги й змістовного включення**. Вони водночас пишаються країною і сумніваються у власному місці в ній. Їм потрібно не доводити, що Україна — важлива, а створювати умови, аби їхнє життя в ній також було важливим.

МЕТОДОЛОГІЧНА ДОВІДКА

	Об'єкт дослідження	учні 8-11 класів загальноосвітніх закладів Львівської області
	Період збору даних	19 травня – 3 червня 2025 року
	Метод збору даних	опитування через online-форму
	Дизайн вибірки	двоступенева імовірнісна
	Кількість випадків	Кількість випадків 1087

Збір даних здійснювався у період 19 травня по 3 червня 2025 року.

Застосовувалась двоступенева імовірнісна вибірка. На першому щаблі відбору із загального переліку шкіл Львівської області випадковим чином були обрані школи для опитування. Попередньо перелік шкіл було очищено від початкових шкіл, закладів інтернатного чи санаторного типів. Приватні школи залишались у переліку, однак до випадкової вибірки не потрапили; усі заклади, де проводилось дослідження комунальної форми власності.

На другому щаблі відбору здійснювався вибір класів (з паралелі) за допомогою динамічної таблиці випадкових чисел. Таким чином, в одній школі до участі в дослідженні були залучені учні лише одного класу з паралелі (якщо така є). У відібраних для опитування класах проводилось наскрізне анкетування учнів (які були присутні в школі на момент проведення опитування). Для заповнення опитника учні використовували власні девайси.

Загалом дослідження охопило 31 школу та 1087 учнів 8-11 класів.

Теоретична похибка репрезентативності вибірки з довірчою ймовірністю 0,954

- не перевищує 3,0% для показників близьких до 50%,
- не перевищує 2,6% для показників близьких до 25% або 75%,
- не перевищує 1,8% для показників близьких до 10% або 90%,
- не перевищує 1,3% для показників близьких до 5% або 95%,
- не перевищує 0,6% для показників близьких до 1% або 99%.

Результати цього дослідження не можуть вважатися репрезентативними щодо учнів 8-11 класів, які відвідують освітні заклади спеціалізованого чи санаторного типу, а також загальноосвітні заклади, переведені на формат дистанційного навчання.

Кількість учнів, опитаних в межах дослідження, в розрізі шкіл та класів:

	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас	Загалом
Бориславський ЗЗСО №4 ім. Стефана Коваліва (м. Борислав)	11	12	14	0	37
Бродівський ОЗЗСО I-III ст. №4 (м. Броди)	22	18	40	13	93
Ваньовицька гімназія (с. Ваньовичі)	6	4	0	0	10
Вербізький ЗЗСО I-II ст. (с. Вербіж)	12	0	0	0	12
Відниківська гімназія (с. Відники)	4	8	0	0	12
Вільшаницька гімназія (с. Вільшаник)	12	3	0	0	15
Гімназія (с. Яструбичі)	9	7	0	0	16
Гімназія «ТРИВІТА» (м. Львів)	10	15	0	0	25
Гімназія №14 (м. Дрогобич)	35	30	1	2	68
Гімназія №2 (м. Шептицький)	23	22	0	0	45
Дережицька гімназія (с. Дерезичі)	7	7	0	0	14
Жидачівський ЗЗСО I-III ст. №1 імені Героя України Тараса Матвіїва	18	0	7	4	29
Жовтанецький ліцей (с. Жовтанці)	21	14	19	0	54
Задвір'янський ОЗЗСО I-III ст. (с. Задвір'я)	4	2	1	3	10
Зарудцівська гімназія (с. Зарудці)	2	0	0	0	2
Золочівський ЗЗСО I-II ст. «Школа радості» (м. Золочів)	3	13	0	0	16

	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас	Загалом
Зубрянський ліцей (с. Зубра)	31	30	11	23	95
ЛДК СЗШ №3 (м. Львів)	3	13	2	1	19
Ліцей №17 (м. Львів)	9	16	12	12	49
Ліцей №8 (м. Львів)	1	16	5	8	30
Ліцей №81 ім. П.Сагайдачного (м. Львів)	18	14	9	1	42
Львівська правнича гімназія (м. Львів)	16	14	7	2	39
Любинський ЗЗСО I-III ст. (с. Любині)	11	12	4	10	37
Малехівська гімназія (с. Малехів)	6	3	0	1	10
Підбірцівський ліцей (с. Підбірці)	13	8	12	4	37
Повітненський ЗЗСО (с. Повітно)	9	8	0	0	17
Свірзький ліцей (с. Свірж)	5	9	13	5	32
СЗШ №65 (м. Львів)	16	13	18	0	47
Сокальська ЗШ I-III ст. №4 (м. Сокаль)	16	12	25	21	74
Шклівський ЗЗСО I-III ст. ім. М.Корчака (м. Шкло)	17	13	14	0	44
Школа №98 (м. Львів)	9	18	9	21	57
	379	354	223	131	1087

ПРОФІЛЬ РЕСПОНДЕНТІВ

Більшість респондентів віком 13-16 років. В опитуванні були представлені всі старші класи — від 8 до 11, при цьому найбільше учасників дослідження навчалися в 8-9 класах. Серед учасників опитування 53% становлять дівчата, 47% — хлопці. Такий розподіл може відображати актуальний склад учнівських колективів у школах Львівської області, з незначним кількісним переважанням дівчат.

Опитування охопило школярів із різних типів населених пунктів — обласного центру (28%), інших міських поселень (37%) та сільської місцевості (34%), що забезпечує територіальну різноманітність вибірки.

	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас	
12 років	<1%				<1%
13 років	11%				11%
14 років	22%	10%			32%
15 років	2%	21%	6%	<1%	29%
16 років		1%	14%	4%	19%
17 років			<1%	7%	8%
18 років				<1%	<1%
	35%	33%	21%	12%	100%

Стать

53%

Жіноча

47%

Чоловіча

Тип населеного пункту

Обласний центр

28%

Обласний центр

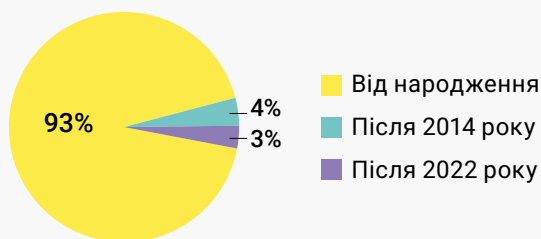
37%

Село

34%

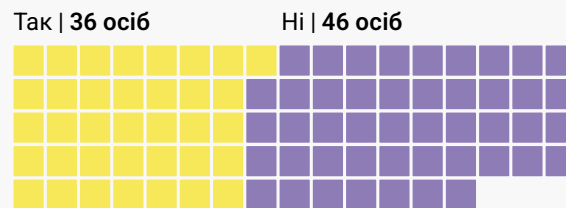
Переважає більшість респондентів (93%) проживають у своєму населеному пункті від народження. 4% зазначили, що переїхали після 2014 року, ще 3% — після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. Серед тих учасників дослідження, які не проживають у поточному населеному пункті з народження (n = 82), 36 осіб вказали, що вони або їхні найближчі родичі мають статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО), 46 — не мають такого статусу.

Тривалість проживання в населеному пункті

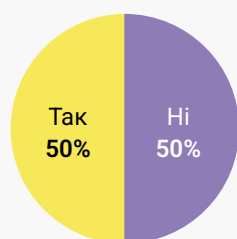
Наявність у школяра/-ки або у когось із найближчих родичів статусу ВПО

[серед тих, котрі НЕ проживають у населеному пункті від народження, n = 82; наведено абсолютні значення]

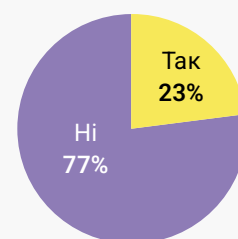

Половина опитаних зазначили, що хтось із їхніх рідних або близьких бере участь у бойових діях у складі Сил оборони України. Крім того, майже чверть респондентів (23%) повідомили про наявність загиблих у близькому колі внаслідок російсько-української війни.

Служба когось із рідних чи близьких в Силах оборони України

Наявність загиблих серед рідних та близьких через російсько-українську війну

ПАТРІОТИЧНИЙ ПРОФІЛЬ ШКОЛЯРІВ ЛЬВІВЩИНИ

Патріотизм є багатограним і складним явищем, що охоплює емоційні, когнітивні та поведінкові аспекти ставлення особистості до держави, спільноти, історії та культури. У межах цього дослідження старшокласникам Львівської області було запропоновано оцінити низку тверджень, що дозволяють реконструювати їхній «патріотичний профіль» — виявити, як вони сприймають свою приналежність до України, як осмислюють національну та локальну історію, і чи пов'язують із Україною своє майбутнє та власні життєві перспективи.

Плани на майбутнє та намір залишатися в Україні

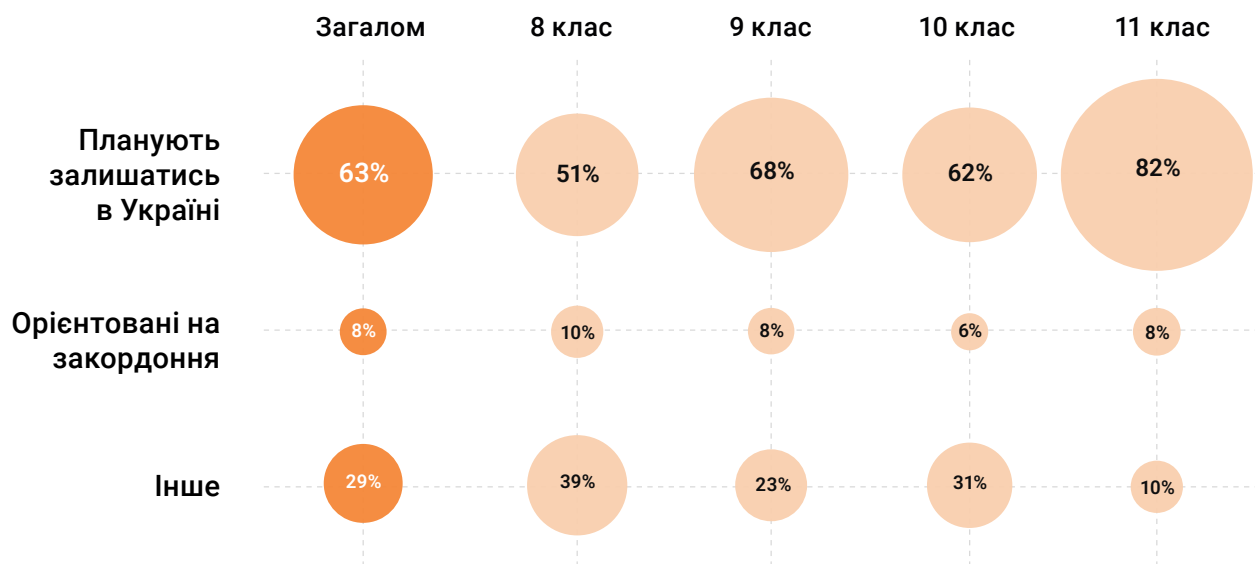
Опитані школярі продемонстрували досить високий рівень орієнтації на продовження життя і навчання в Україні. 57% зазначили, що після закінчення школи планують вступати до українських навчальних закладів. Ще 2% обрали військову освіту, що, крім професійного вибору, може також свідчити про ціннісну солідарність із державою в умовах війни. Лише 8% прямо задекларували намір навчатися за кордоном, 2% опитаних — працювати за кордоном, а 27% наразі не визначилися.

Агреговані дані вказують на те, що щонайменше **63% опитаних орієнтовані на життя в Україні, 8% — на закордон**, решта перебуває у стані невизначеності. Це дає змогу оцінити патріотизм не лише на основі декларації, а й як практичну життєву стратегію — залишатися, навчатися, працювати в країні попри війну та пов'язані з нею ризики, що може свідчити про достатньо високий рівень прив'язаності до батьківщини. Варто також зазначити, що **орієнтація на життя в Україні зростає зі старшими класами**. Якщо серед восьмикласників таких 51%, то серед учнів 11 класу — вже 82%. Водночас **частка тих, хто вагається або не визначився** (категорія «Інше»), **суттєво знижується** від 39% у 8 класі до лише 10% в 11-му.

ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ШКОЛИ

[серед усіх опитаних]

Патріотичні орієнтації старшокласників Львівщини

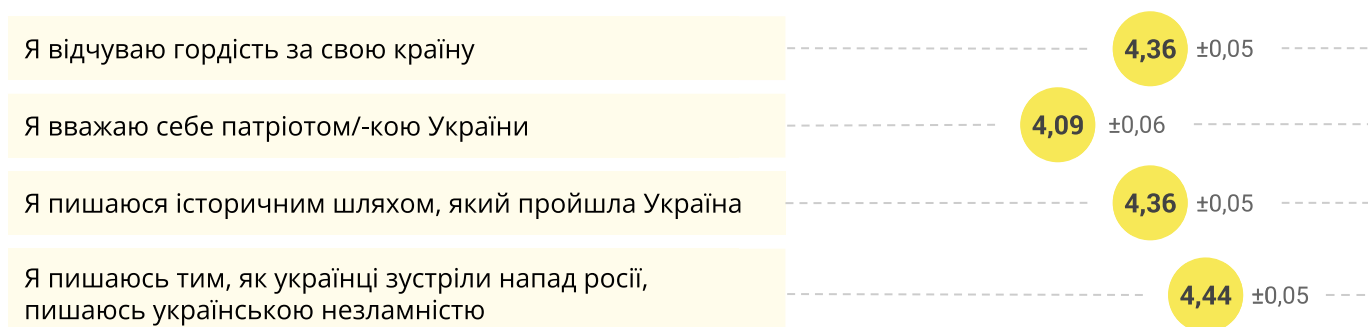
Для комплексного аналізу патріотичних орієнтацій старшокласників було використано низку тверджень, що стосуються ставлення до України, рідного міста чи села, історичної пам'яті та ідентичності. Учасники дослідження оцінювали кожне твердження за шкалою від 1 (зовсім не погоджуюсь) до 5 (цілком погоджуюсь).

Узагальнено, **рівень згоди з патріотичними твердженнями є високим**: середні значення варіюються від $3,42 \pm 0,07$ до $4,44 \pm 0,05$.

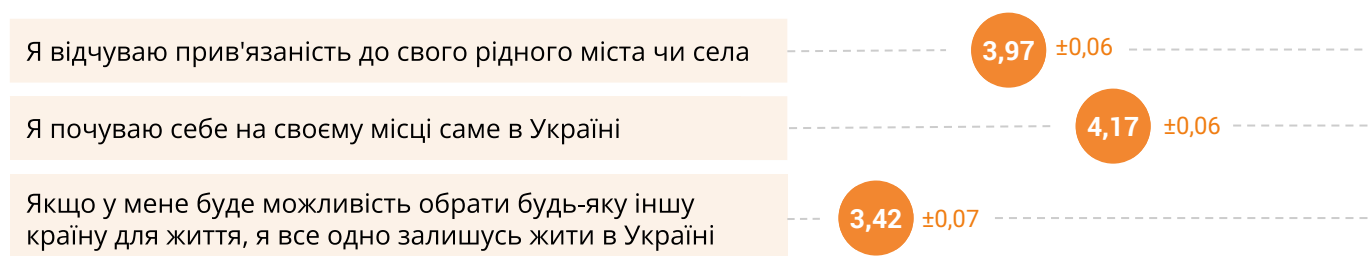
ПОГОДЖЕННЯ ІЗ ТВЕРДЖЕННЯМИ, ЩО МОЖУТЬ ІНДУКУВАТИ ПАТРІОТИЗМ УЧНІВ

[середнє значення від 1 до 5, де 1 – зовсім не погоджуюсь, 5 – Цілком погоджуюсь]

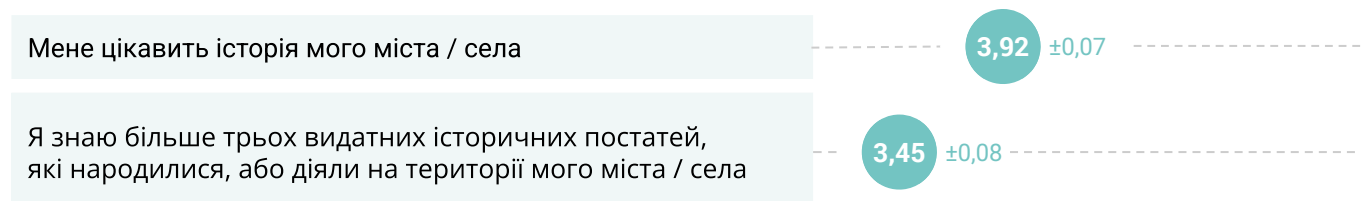
Індикатори національної гордості

Індикатори афективної прив'язаності

Індикатори захоплення історією

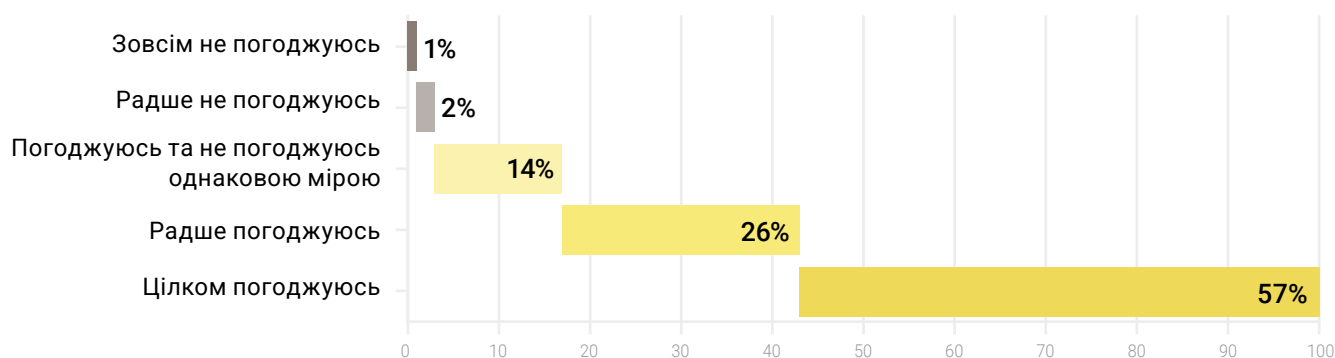

У ході аналізу вдалося виокремити три групи тверджень, що дозволяють структурувати патріотизм як багатоаспектну, але цілісну систему ціннісних орієнтацій. Такий підхід дозволив уникнути спрощеного уявлення про патріотизм як суто емоційну або декларативну позицію і побачити реальну багатовимірність ставлення молоді до країни, громади, історії та майбутнього.

Найвищу підтримку серед старшокласників отримали твердження, що репрезентують емоційно-ціннісне ставлення до української державності та національної ідентичності. Вони утворили окремий кластер **індикаторів національної гордості**, які засвідчують високий рівень солідарності з країною, особливо в контексті історичної спадщини та спротиву під час війни.

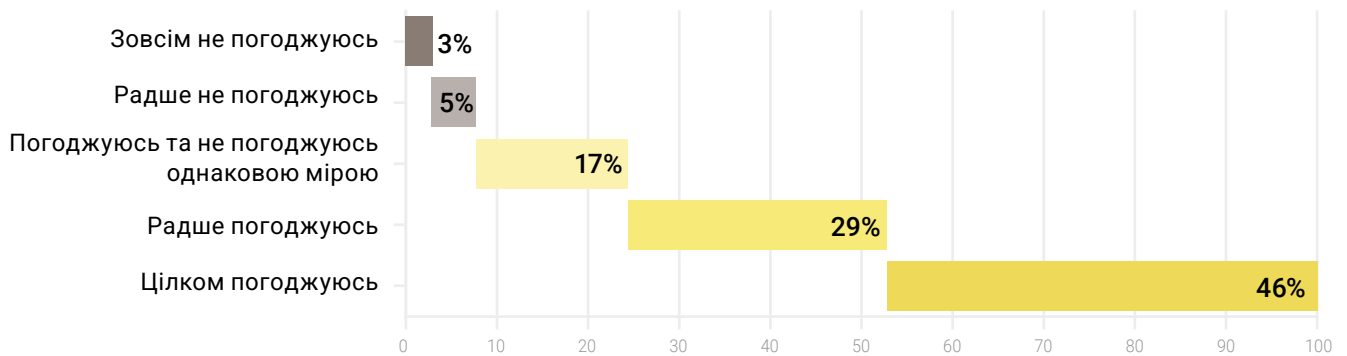
Першим виміром виступає **узагальнене почуття гордості за країну**. Із твердженням «Я відчуваю гордість за свою країну» погодилися 83% опитаних школярів (57% — цілком погоджуються, 26% — радше погоджуються), ще 14% зайняли нейтральну позицію, і лише 3% висловили незгоду. Це демонструє **високий рівень базової емоційної лояльності**, спільної для більшості респондентів.

Я ВІДЧУВАЮ ГОРДІСТЬ ЗА СВОЮ КРАЇНУ

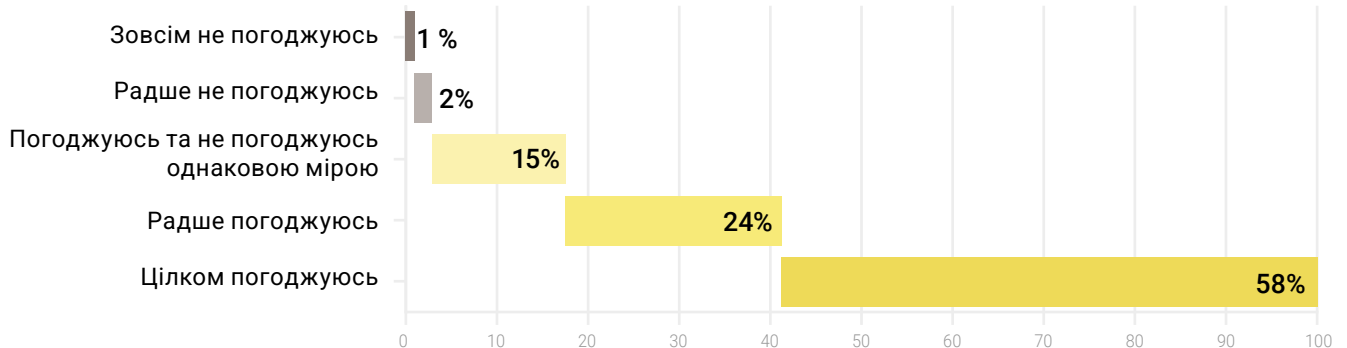
Другим елементом є **самовизначення як патріота**, що передбачає особисту ідентифікацію з патріотичною позицією. Твердження «Я вважаю себе патріотом/-кою України» підтримали 75% опитаних (46% — повністю, 29% — частково). 17% відповіли нейтрально, а 8% — негативно. Це вказує на **дещо складнішу структуру патріотичної самоідентифікації**, де частина школярів або не готова чітко себе так означити, або критично ставиться до цього ярлика.

Я ВВАЖАЮ СЕБЕ ПАТРІОТОМ/-КОЮ УКРАЇНИ

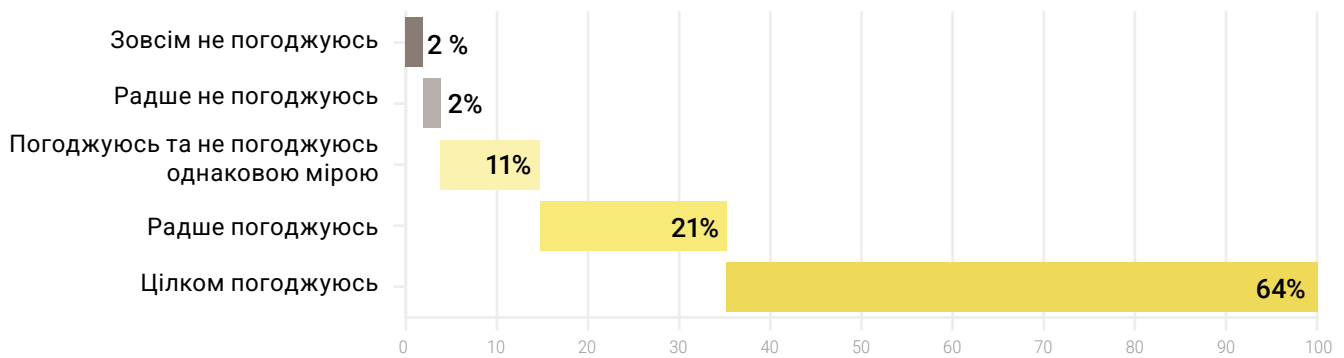
Третє твердження — «Я пишаюся історичним шляхом, який пройшла Україна» — підтримали 82% учнів (58% — цілком, 24% — радше погоджуються). Тільки 3% не погодились. Цей показник узгоджується з уявленнями школярів про найважливіші дати та події в історії України, які описані в іншому підрозділі (див. [Хронологія української державності](#)). Образ історії тут постає не лише як знання, а як **емоційно-ціннісний конструкт**, що впливає на громадянське мислення.

Я ПИШАЮСЯ ІСТОРИЧНИМ ШЛЯХОМ, ЯКИЙ ПРОЙШЛА УКРАЇНА

Завершує цей кластер твердження, яке стосується **найактуальнішого колективного досвіду війни** — «Я пишаюся тим, як українці зустріли напад росії, пишаюся українською незламністю». Із ним погодились 85% школярів Львівщини (64% — повністю, 21% — радше погоджуються). Це твердження відображає **високий рівень емоційної мобілізації**, який формує не лише патріотичну емоцію, а й **гордість за сучасну історію та моральну стійкість суспільства**.

Я ПИШАЮСЬ ТИМ, ЯК УКРАЇНЦІ ЗУСТРИЛИ НАПАД РОСІЇ, ПИШАЮСЬ УКРАЇНСЬКОЮ НЕЗЛАМНІСТЮ

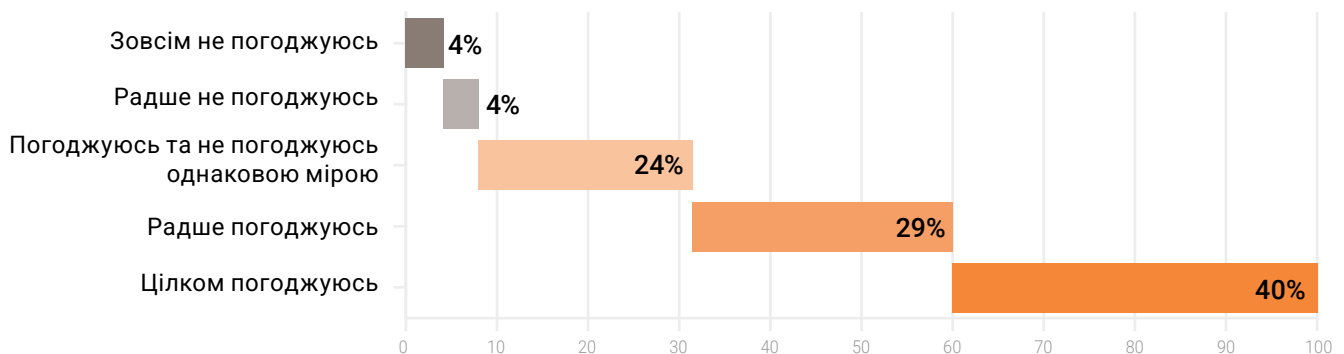

Усі твердження цієї групи об'єднує **високий рівень емоційної включеності та символічної солідарності**, що дозволяє трактувати цей кластер як **ядро патріотичної ідентичності старшокласників Львівщини**.

Другий кластер утворили твердження, що є **індикаторами афективної прив'язаності**. Вони свідчать про відчуття вкоріненості, комфортного перебування «на своєму місці» та готовності пов'язувати своє майбутнє з країною — попри зовнішні виклики та альтернативи.

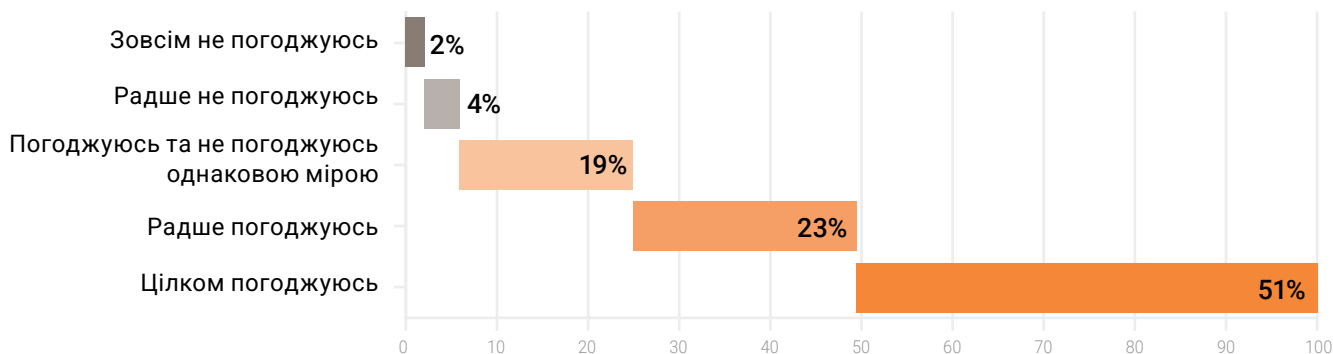
Із твердженням «Я відчуваю прив'язаність до свого рідного міста чи села» погодились 69% опитаних школярів (40% — цілком, 29% — радше), 24% зайняли нейтральну позицію, і лише 8% висловили незгоду. Це свідчить про **високий рівень локальної емоційної прив'язаності**, яка формує почуття безпеки й належності до конкретної громади.

Я ВІДЧУВАЮ ПРИВ'ЯЗАНІСТЬ ДО СВОГО РІДНОГО МІСТА ЧИ СЕЛА

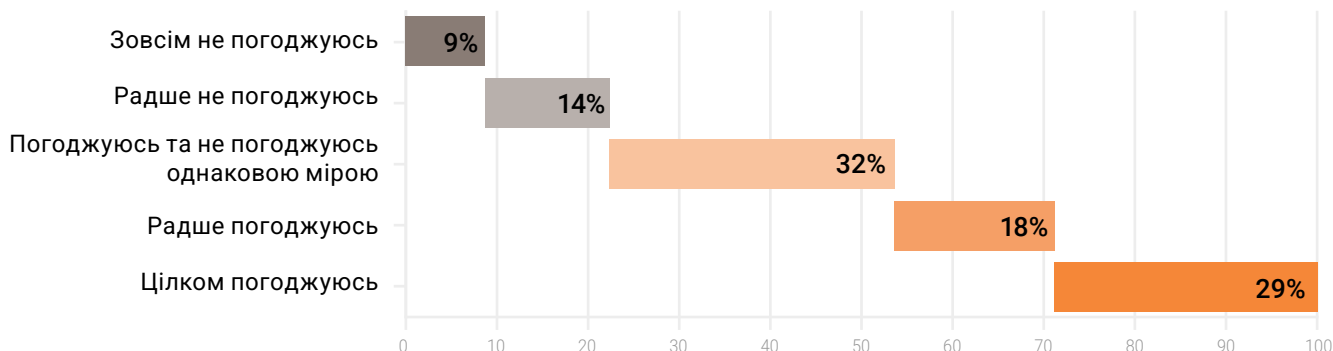
«Я почуваю себе на своєму місці саме в Україні» підтримали 74% старшокласників (51% — цілковито погоджуються, 23% — радше погоджуються), 19% залишились нейтральними, 6% не погодились. Це **найвищий рівень підтримки в межах цього кластеру**, який демонструє, що більшість учнів сприймають Україну як **свій емоційно близький простір життя**.

Я ПОЧУВАЮ СЕБЕ НА СВОЄМУ МІСЦІ САМЕ В УКРАЇНІ

Найменшу підтримку отримало твердження «Якщо у мене буде можливість обрати будь-яку іншу країну для життя, я все одно залишусь жити в Україні» — погодились лише 47% (29% — цілком, 18% — радше), 32% обрали нейтральну позицію, 23% — не погодились. Це свідчить, що **емоційна прив'язаність не завжди автоматично переходить у прагнення залишатися в Україні**, особливо в умовах, коли молода людина зважає на освітні, економічні чи безпекові чинники.

ЯКЩО У МЕНЕ БУДЕ МОЖЛИВІСТЬ ОБРАТИ БУДЬ-ЯКУ ІНШУ КРАЇНУ ДЛЯ ЖИТТЯ, Я ВСЕ ОДНО ЗАЛИШУСЬ ЖИТИ В УКРАЇНІ

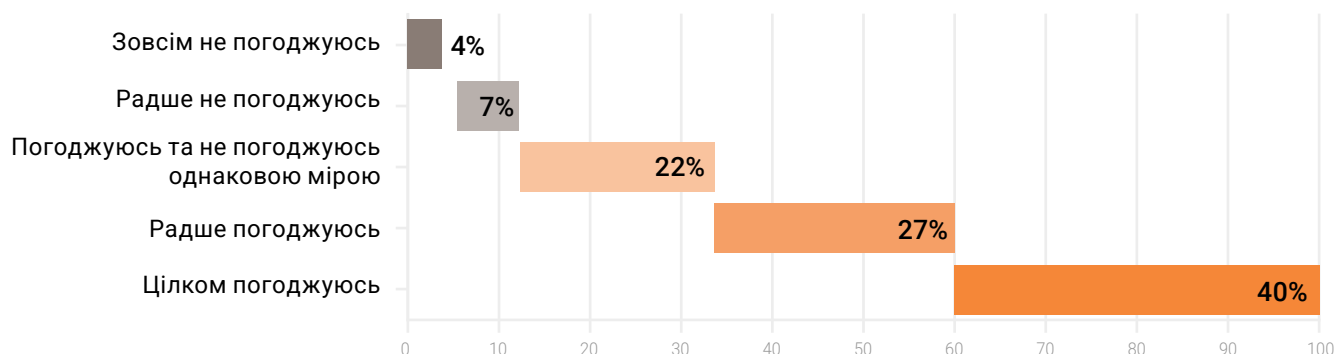

Таким чином, **афективна прив'язаність до України та до місця проживання є важливою складовою патріотизму учнів**, але її вплив на життєві стратегії є складним і не завжди однозначним.

Індикатори захоплення історією формують третій кластер, у якому патріотизм виявляється не лише як емоційна належність, а як **інтерес до історії свого середовища** та відчуття зв'язку з місцевим історичним спадком. Такий патріотизм має насамперед **пізнавальний, рефлексивний характер**, ґрунтується на знанні, зацікавленості та спробах осмислити власну приналежність через історію.

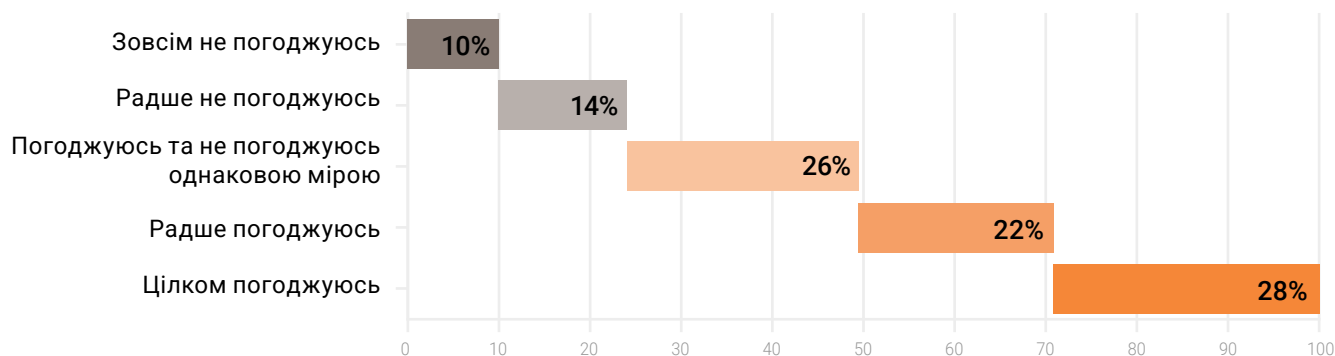
Твердження «Мене цікавить історія мого міста / села» отримало найбільшу підтримку серед тверджень цього кластеру: погодилися 67% учнів (40% — цілком погоджуються, 27% — радше погоджуються), 22% зайняли нейтральну позицію, а 11% не виявили інтересу до локальної історії. Такий результат свідчить про **високу відкритість до історичної рефлексії на локальному рівні**, що може слугувати підґрунтям для ціннісного осмислення національного минулого.

МЕНЕ ЦІКАВИТЬ ІСТОРІЯ МОГО МІСТА / СЕЛА

Більш стриманою виявилась підтримка твердження «Я знаю більше трьох видатних історичних постатей, які народилися, або діяли на території мого міста / села» (28% — цілком погоджуються, 22% — радше погоджуються), ще 26% обрали нейтральну позицію, а 24% не погодилися. Це свідчить про **дефіцит історичної поінформованості**, який може компенсуватися через шкільну освіту, локальні ініціативи з популяризації минулого та розвиток краєзнавчих практик. Детальніше про уявлення школярів Львівщини щодо героїв та лиходіїв історії України можна прочитати у розділі [ГЕРОЇ ТА ЛИХОДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ](#).

Я ЗНАЮ БІЛЬШЕ ТРЬОХ ВИДАТНИХ ІСТОРИЧНИХ ПОСТАТЕЙ, ЯКІ НАРОДИЛИСЯ, АБО ДІЯЛИ НА ТЕРИТОРІЇ МОГО МІСТА / СЕЛА

Цей кластер вказує на **інтелектуальну зацікавленість як складову патріотизму**, яка формує підґрунтя для глибшого розуміння своєї ідентичності через історичний контекст.

Для узагальненої оцінки патріотичних орієнтацій учнів також було розраховано **інтегральний індекс на основі десяти тверджень**, що охоплювали різні аспекти патріотичної ідентичності, прив'язаності до України, локальної ідентичності, історичної пам'яті та громадянських почуттів. Середнє значення індексу становить **4,02 ±0,04**, що свідчить про **загалом високий рівень патріотичної орієнтації серед учнів**. Переважна більшість старшокласників задекларували погодження із твердженнями у межах **3,7-4,6**, що також свідчить про **високий або помірно високий рівень патріотичності**.

ГЕРОЇ ТА ЛИХОДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Канон історичних постатей – це не лише щабельник за впізнаваністю репутації, він також дозволяє оцінити рівень критичного мислення та ціннісні маркери, які школярі застосовують до історії. Цей розділ містить підсумок відповідей на два відкриті запитання: кого учасники дослідження вважають героєм, а кого — лиходієм? Ці запитання (крім очевидного) допомагають дослідити: якими є етичні рамки історичного мислення старшокласників, наскільки вони сприймають історію як щось «живе» і значуще, як формуються ціннісні образи, що впливатимуть на їхню громадянську позицію.

Відповідаючи на запитання про героїв і лиходіїв України¹, школярі здебільшого називали конкретні прізвища, хоча зустрічаються і колективні категорії (менше 3% від усіх згадок). Так серед героїв знаходимо «*воїнів Сил оборони України*», «*Небесну сотню*», «*Привида Києва*», «*Розстріляне відродження*», «*усіх, хто поліг за незалежність України*»; а серед антигероїв — «*Московську державу*» (в її різних історичних фазах — Російська імперія та московські царі, СРСР, більшовики та КП СРСР, РФ та її політики), «*зрадників України та колабораціоністів*», «*росіян*» (загалом), «*усіх ворогів Української держави*» (втч. Гетьманщини, УНР, незалежної України). Далі ми будемо концентруватись виключно на іменній частині переліку героїв і лиходіїв.

Запитання щодо героїв далось старшокласникам легше, ніж питання про антигероїв: не змогли назвати жодного позитивного персонажа близько 9% респондентів, негативного — близько 22%; підсумкова середня кількість згадок вища щодо героїв, ніж антигероїв (3,2 проти 2,5). Загалом перелік героїв є більшим і налічує 147 постатей (в той час як лиходіїв 116). Водночас, обидва переліки охоплюють масивні історичні періоди (від княжої доби до сьогодення), в обидвох присутнє різноманіття за типом історичної постаті (від керівників держав та воєвод до митців та релігійних діячів), в обидвох переважають етнічні українці (хоча за підсумком згадок серед лиходіїв все ж першість отримали московити).

Усі, хто проти диктатури, встаньте!

У каноні **героїв України** **Богдан Хмельницький** — очільник національно-визвольної війни проти Речі Посполитої (1648–1657) та засновник Гетьманщини; **Степан Бандера** — лідер ОУН(б), символ українського визвольного руху середини ХХ століття; **Тарас Шевченко** — поет, художник і національний пророк; **Іван Мазепа** — Гетьман Лівобережної України, союзник шведів у війні проти Російської імперії, уособлення прагнення до незалежності; **Леся Українка** — письменниця, культурна діячка, феміністка і борчиня за духовну свободу українців; **Роман Шухевич** — Головнокомандувач УПА, діяч українського підпілля під час і після Другої світової війни; **Михайло Грушевський** — голова Центральної Ради УНР, історик та автор першої системної історії України; **В'ячеслав Чорновіл** — дисидент, публіцист, лідер Народного Руху України, один із символів боротьби за незалежність у 1980-1990-х роках; **Василь Стус** — поет і правозахисник,

¹ Формулювання запитань: «Хто з відомих тобі історичних постатей, на твою думку, однозначно є ГЕРОЄМ для України?», «Хто з відомих тобі історичних постатей, на твою думку, однозначно є АНТИГЕРОЄМ (ЛИХОДІЄМ) для України?». Обидва запитання відкритого типу (без підказки) та без обмежень щодо кількості вказуваних постатей.

жертва радянських репресій, уособлення спротиву тоталітаризму; **Симон Петлюра** — Головний отаман військ УНР, політичний і військовий лідер під час визвольних змагань 1917-1921 років; **Володимир Великий** — Князь Київський, хреститель Русі, символ державності та духовного спадку України.

Усі згадки (технічна інформація): Богдан Хмельницький (534²), Степан Бандера (513), Тарас Шевченко (355), Іван Мазепа (218), Леся Українка (145), Роман Шухевич (125), Михайло Грушевський (101), В'ячеслав Чорновіл (93), Василь Стус (81), Володимир Великий (64), Симон Петлюра (64), Іван Франко (53), Володимир Зеленський (44), Ярослав Мудрий (42), Петро Конашевич-Сагайдачний (37), Євген Коновалець (34), Дмитро "Да Вінчі" Коцюбайло (31), Петро Дорошенко (25), Валерій Залужний (24), Павло Скоропадський (23), Назарій "Грінка" Гринцевич (20), Ліна Костенко (19), Григорій Сковорода (17), Іван Котляревський (14), Микола Міхновський (14), Пилип Орлик (13), Іван Сірко (13), Лесь Курбас (12), Іван Виговський (11), Володимир Винниченко (11), Андрей Шептицький (11), Ірина Фаріон (9), Княгиня Ольга (9), Петро Порошенко (9), Тарас "Сармат" Матвіїв (8), Андрій Мельник (7), Кирило Розумовський (6), Леонід Каденюк (6), Володимир Івасюк (6), Дмитро "Байда" Вишневецький (6), Леонід Кравчук (6), Король Данило Галицький (6), Пантелеймон Куліш (6), Ольга Басараб (5), Михайло Коцюбинський (5), Василь Симоненко (5), Олександр Мацієвський (5), Маркіян Шашкевич (5), Юрій Хмельницький (4), Тарас Дорош (4), Андрій Шевченко (4), Юрій Дрогобич (4), Михайло Драгоманов (4), Кость Левицький (4), Левко Лук'яненко (4), Віктор Голубінка (4), Святослав Хоробрий (3), Катерина "Пташка" Поліщук (3), Станіслав Жолкевський (3), Олекса Довбуш (3), Володимир Сосюра (3), Сергій Нігоян (3), Юрій "Руф" Дадак (3), Андрій Кузьменко / Кузьма Скрябін (3), Роман "Монах" Скаковський (3), Нестор Махно (3), Павло Тичина (3), Соломія Крушельницька (3), Микола Лисенко (3), Данило "Моджахед" Ляшук (3), Андрій Лазорів (3), Руслан Москаль (3), Роман Кравець (3), Іван Скоропадський (2), Рюрик (2), Ярослав Стецько (2), Микола Хвильовий (2), Олег Віщий (2), Олександр Довженко (2), Сергій Притула (2), Олександр Усик (2), Давид "Хімік" Касаткін (2), Анатолій "Буйвол" Леоненко (2), Мар'ян "Хитрий" Корчак (2), Іван Брюховецький (2), Василь "Міф" Сліпак (2), Петро Болбочан (2), Віталій Кім (2), Іван Богун (2), Ніна Матвієнко (2), Юліан Бачинський (2), Михайло "Мішаня" Діанов (2), Данило Апостол (2), Кирило Буданов (2), Адольф Гітлер (2), Володимир Вернадський (2), Дмитро Донцов (2), Михайло Долгунік (2), Артем Дзюба (2), Ігор Маюк (2), Павло Полуботок, Маруся Чурай, Роман Мстиславич, Петро Могила, Василь Малюк, Віктор Янукович, Руслан Плоходько, Сергій Руденко, Віталій "Батон" Скакун, Ярослав Цап, Петро Калнишевський, Михайло Забродський, Ігор Гордійчук, Михайль Семенко, Сергій Кульчицький, Ніл Хасевич, Нестор Літописець, Іван Малкович, Євген Петрушевич, Микола Лемик, Максим Залізняка, Микола Костомаров, Віктор Ющенко, Олена Пчілка, Тарас Прохасько, Павло Тетеря, Андрій "Джус" Пільщиків, Максим Кушко, Михайло Поплавський, Олена Тополя, Надія Савченко, Олена Теліга, Олександр Олесь, Мар'ян Юр, Іван Могила, Ірина "Чека" Цибух, Михайло Драпатий, Владислав "Дацик" Дацький, Іосіф Сталін, Леонід Кучма, Іван Драч, Сергій Параджанов, Сергій Стерненко, Петро Шпак, Ігор Сікорський, Сергій Корольов, Іван Пулюй.

У каноні **лиходіїв України** **Іосіф Сталін**³ — керівник СРСР (1920-50-ті), відповідальний за Голодомор, репресії, масові депортації; **Владімір Путін** — Президент Росії, ініціатор агресії проти України, окупації Криму і повномасштабного вторгнення; **Віктор Янукович** — Президент України (2010-2014), втікач після Революції Гідності, символ узурпації влади і проросійського курсу; **Владімір Ленін** — лідер більшовиків, засновник СРСР, відповідальний за насильницьке встановлення радянської влади в Україні; **Єкатеріна II** — Імператриця Російської імперії, при якій відбулася ліквідація Запорізької Січі та русифікація українських територій; **Петр I** — Російський імператор, який провів агресивну експансію на українські землі; **Адольф Гітлер** — диктатор нацистської Німеччини, ініціатор Другої світової війни і Голокосту.

Усі згадки (технічна інформація): Іосіф Сталін (359), Владімір Путін (297), Віктор Янукович (282), Владімір Ленін (201), Єкатеріна II (199), Петр I (113), Адольф Гітлер (66), Юрій Хмельницький (36), Лазар Каганович (30), Іван Брюховецький (29), Леонід Брежнєв (26), Леонід Кучма (22), Віктор Медведчук (21), Павло Скоропадський (26), Нікіта Хрущов (18), Александр Лукашенко (15), Леонід Кравчук (14), Петро Порошенко (15), Юлія Тимошенко (12), Володимир Зеленський (12), Івано Грозний (11), Олексій Арестович (11), Симон Петлюра (10), Степан Бандера (8), Дональд Трамп (8), Лаврентій Берія (8), Іван Мазепа (8), Нестор Махно (8), Віктор Ющенко (7), Ігор Коломойський (7), Олександр II (7), Богдан Хмельницький (6), Микола Азаров (6), Богдан Сташинський (5), Євгеній Прігожин (5), В'ячеслав Молотов (5), Світлана Лобода (4), Філіп Кіркоров (4), Петр Століпін (4), Ніколай II (4), Петр Валуєв (4), Анна Алхім (4), Юрій Бойко (4), Павел Постишев (3), Ніколай I (3), Володимир Винниченко (3), Анатолій Тимошук (3), Олексій Розумовський (2), Володимир Великий (2), Ян II Казимир (2), Юрій Долгорукий (2), Павел Судоплатов (2), Казимир III (2), Єкатеріна I (2), Павло Полуботок (2), Андрій Садовий (2), Олександр Сирський (2), Андрей Шептицький (2), Микола Гоголь (2), Іван Самойлович (2), Микола Тищенко (2), Руслан Стефанчук (2), Ярослав Мудрий (2), Іван Виговський (2), Іван Самойлович (2), Рамзан Кадіров (2), Володимир Щербицький (2), Андрій Деркач (2), Кім Чен Ин (2), Антон Денікін (2), Бату (2), Юзеф Пілсудський (2), Євгеній Мураєв (2), Петр Третьяков (2), Павло Тичина (2), Іслям III Ґерай, Олександр Мороз, Александр Пушкін, Святополк Окаянний, Давид Ігорович, Данило Острозький, Кіріл Гундяєв, Павло Тетеря, Петро Дорошенко, Ігор Гіркін, Іван Скоропадський, Ірина Фаріон, Максим Залізняк, Грігорій Потьомкін, Дмитрій Язов, Отто фон Бісмарк, Лев Каменєв, Ніколай Щорс, Карл Маркс, Кирило Розумовський, Антон Вайно, Андрій Єрмак, Юрій Коцюбинський, Олександр I, Ілля Кива, Василь Капніст, Георгій Жуков, Петро Болбочан, Владімір Жиріновський, Чингісхан, Віктор Пшонка, Петро Скоропадський, Сі Цзіньпін, Емануель Макрон, Петр II, Семен Будьонний, Петр Шелест, Геннадій Кернес, Дмитро "Байда" Вишневецький, Ігор Гринкевич, Адам Станіслав Красінський.

3 Використовуємо транслітерацію імен (в тому числі) російських.

Варто відмітити, що найбільш багаточисленний клас героїв (за кількістю імен, але не згадок) – воїни Сил оборони України в сучасній російсько-українській війні. Аналітикам вдалось ідентифікувати 37 імен. Більшість з них, відзначені державними нагородами. Більшість з них, «на щиті». Тут і публічні особистості – **Дмитро «Да Вінчі» Коцюбайло, Валерій Залужний, Назарій «Грінка» Гринцевич, Тарас «Сармат» Матвій, Юрій «Руф» Дадак, Роман «Монах» Скаковський, Данило «Моджахед» Ляшук**, і ті, кого відомими зробила війна, – **Олександр Мацієвський, Катерина «Пташка» Поліщук, Михайло «Мішаня» Діанов**, так і ті, хто радше за все проживав з респондентами в одному місті / селі – **Тарас Дорош, Віктор Голубінка, Андрій Лазорів, Руслан Москаль**.

Серед названих учнями історичних постатей є й такі, які присутні в обидвох списках. Щодо декого моральний вирок винесено, інші – залишаються неоднозначними фігурами. До першої категорії, зокрема, можна віднести **Богдана Хмельницького** [#1 у списку героїв (534 згадувань) та 6 згадок серед лиходіїв], **Степана Бандеру** [#2 у списку героїв (513 згадувань) та 8 згадок серед лиходіїв], **Івана Мазепу** [#4 у списку героїв (218 згадувань) та 8 згадок серед лиходіїв] та **Симона Петлюру** [#10 у списку героїв (64 згадувань) та 10 згадок серед лиходіїв], **Юрій Хмельницький** [#8 у списку лиходіїв (35 згадувань) та 4 згадки серед героїв]. Тут також варто згадати **Володимира Зеленського** [#12 у списку героїв (44 згадування) та 12 згадок серед лиходіїв] та **Петра Порошенка** [35 згадувань серед лиходіїв та 9 згадок серед героїв], де попередні висновки ще можуть бути переглянуті з плином часу. Серед суперечливих персонажів відмітимо **Павла Скоропадського** [23 згадки героєм та 26 лиходієм].

Варто також зауважити про тенденцію зміни кількості згадок значимих персонажів учнями різних класів, що може бути пов'язаною з хронологічним вивченням історії в школі. Наприклад, **Богдана Хмельницького** героєм частіше називають учні 8-9 класів, аніж 10-11, а **Степана Бандеру** чи **Романа Шухевича** – навпаки [Гетьманщина в програмі 8 класу, період активності ОУН/УПА – 10 та 11 класів]. Інший приклад – **Владімір Ленін**, якого до антигероїв відносить кожен третій 10-класник (серед учнів інших класів кількість згадок не вище 19% від кількості опитаних учнів окремого класу; розпад Російської імперії та утворення СРСР – це програма з Історії України для 10 класу). Цей шаблон не є загальним, радше стосується політичних діячів. Серед винятків, наприклад, **Іван Мазепа**, чия популярність серед героїв є стабільною серед учнів різних класів.

ТОП-5 ПОСТАТЕЙ В ПЕРЕЛІКУ ГЕРОЇВ

Позиція в щабельнику (за кількістю згадок)

	Усі згадки	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас
Богдан Хмельницький	#1	#1	#1	#2	#1
Степан Бандера	#2	#2	#2	#1	#1
Тарас Шевченко	#3	#3	#3	#3	#4
Іван Мазепа	#4	#4	#4	#5	#3
Леся Українка	#5	#5	#5	#6	#8

Частка згадок від загальної кількості опитаних

	Усі згадки	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас
Богдан Хмельницький	~49%	~51%	~55%	~40%	~44%
Степан Бандера	~47%	~37%	~47%	~65%	~44%
Тарас Шевченко	~33%	~32%	~40%	~31%	~20%
Іван Мазепа	~20%	~20%	~21%	~17%	~22%
Леся Українка	~13%	~15%	~13%	~15%	~8%

ТОП-5 ПОСТАТЕЙ В ПЕРЕЛІКУ ЛИХОДІЇВ

Позиція в щабельнику (за кількістю згадок)

	Усі згадки	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас
Іосіф Сталін	#1	#1	#2	#1	#1
Владімір Путін	#2	#2	#3	#2	#3
Віктор Янукович	#3	#4	#1	#4	#2
Владімір Ленін	#4	#5	#5	#3	#4
Єкатеріна II	#5	#3	#4	#5	#5

Частка згадок від загальної кількості опитаних

	Усі згадки	8 клас	9 клас	10 клас	11 клас
Іосіф Сталін	~33%	~25%	~31%	~44%	~43%
Владімір Путін	~27%	~21%	~26%	~37%	~33%
Віктор Янукович	~26%	~15%	~36%	~23%	~37%
Владімір Ленін	~18%	~12%	~16%	~34%	~19%
Єкатеріна II	~18%	~20%	~19%	~16%	~13%

ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

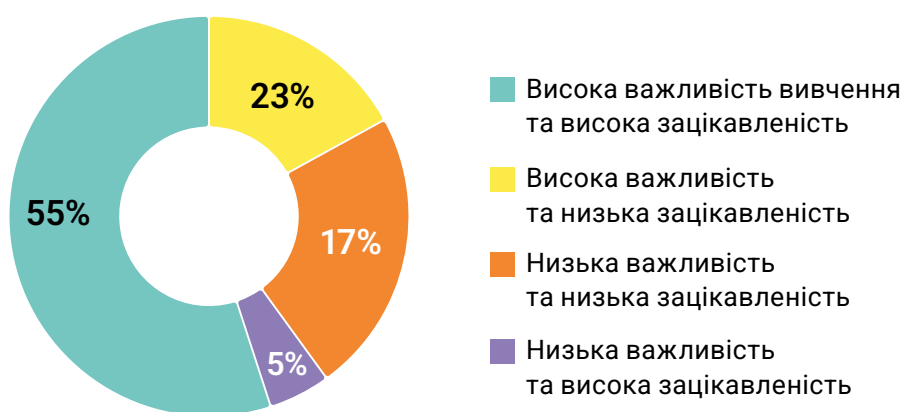
Історична пам'ять і ціннісне ставлення до минулого є ключовими елементами національної ідентичності, особливо в умовах війни, коли історичні наративи стають частиною інформаційного фронту. У цьому розділі висвітлені уявлення школярів 8-11 класів Львівщини про важливість знання історії України, їхня зацікавленість у її вивченні, а також джерела інформації, які вони використовують задля підготовки до уроків чи самостійного пізнання історичних тем.

Цінність і зацікавленість у вивченні історії України

Старшокласники високо оцінюють **важливість добре знати історію України** — середнє значення відповіді за п'ятибальною шкалою становить **4,22 ±0,06**. Водночас **цікавість до вивчення історії України** у школі є дещо нижчою — **3,73 ±0,07**. Це вказує на те, що предмет вважають важливим у теорії, на загальному рівні, однак **реальний досвід навчання не завжди викликає інтерес чи захоплення**.

З огляду на це було здійснено типологізацію респондентів за рівнем одночасної ціннісної та емоційної залученості у процес вивчення історії України. У результаті виділено чотири групи старшокласників.

ВАЖЛИВІСТЬ І ЦІКАВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

55% опитаних — це учні з **високим рівнем як ціннісної, так і емоційної залученості**. Вони високо⁴ оцінюють важливість знання історії України, а також їм цікаво вивчати її у школі. 5% старшокласників — це учні, які вважають історію не важливою (низько⁵ оцінюють її важливість), проте виявляють високий рівень зацікавленості у її вивченні у школі. Наступною групою є ті старшокласники, що зазначають високу важливість історії, проте вивчати її у школі їм нецікаво (23%). Ще 17% учнів — це ті, які **не вважають знання історії України важливим, а також не відчують інтересу до її вивчення у школі**.

Ця структура свідчить про **переважну ціннісну прихильність до вивчення історії**, однак частина школярів демонструє **критичне або байдуже ставлення до поточного формату викладання**.

⁴ Високими вважаємо оцінки 4-5 за 5-ти бальною шкалою.

⁵ Низькими вважаємо оцінки 1-3 за 5-ти бальною шкалою.

Джерела отримання історичної інформації

Для підготовки до уроків з історії України або самостійного вивчення окремих тем учні старших класів використовують широкий спектр інформаційних джерел. **Найбільш популярним способом є пошук інформації через Google або інші пошукові системи** — його обрали 66% опитаних. Це свідчить про звичку старшокласників швидко знаходити відповіді в інтернеті за допомогою загальних інструментів пошуку.

На другому місці — **звернення до чат-ботів або штучного інтелекту** (наприклад, ChatGPT). Такий спосіб використовують 58% учнів. Це досить нове, але вже поширене джерело інформації, яке, ймовірно, приваблює оперативністю, доступністю та інтерактивним форматом. Зокрема, частина учнів зверталась до генеративного ШІ відповідаючи на запитання про пам'ятні дати чи історичні події, пов'язані з історією України [див. [Хронологія української державності](#)], визначенням героїв і лиходіїв в межах цього опитування [див. [ГЕРОЇ ТА ЛИХОДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ](#)].

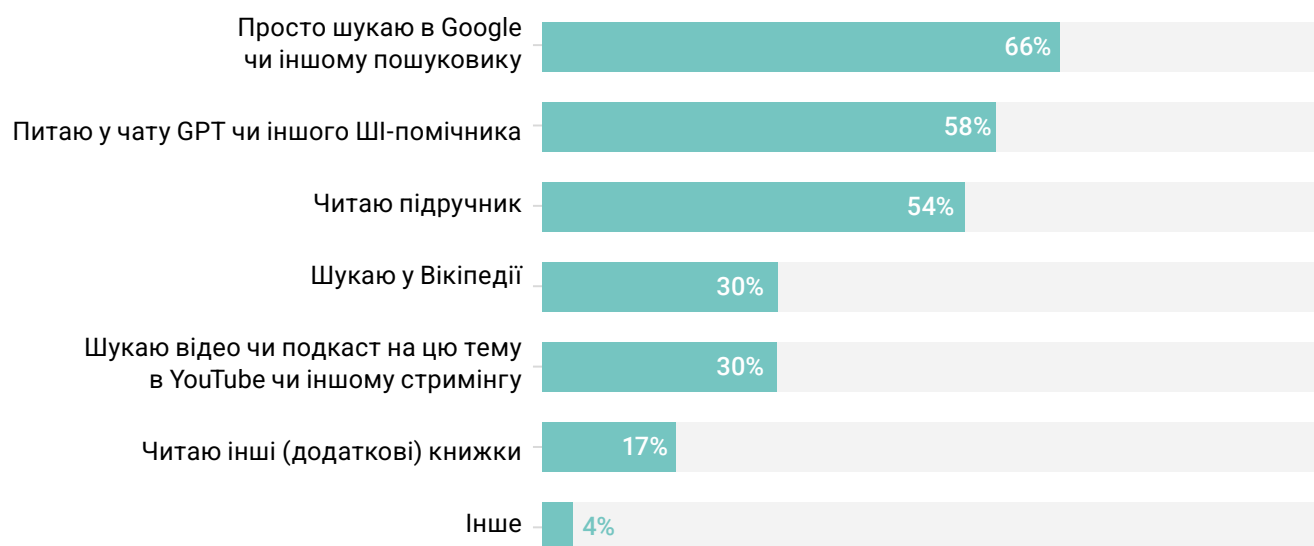
Третє місце посідають підручники (54%), які залишаються важливим, але вже не домінуючим джерелом знань. Водночас **лише 17% учнів звертаються до додаткової літератури**, що може свідчити як про обмежений доступ до неї, так і про перевагу коротких форматів (short-form media) споживання інформації.

Крім того, 30% учнів шукають історичну інформацію у Вікіпедії та стільки ж — у **форматі відео або подкастів, зокрема на YouTube**. Це вказує на популярність мультимедійного контенту серед школярів.

Окрім зазначених вище варіантів, частина старшокласників додавала й інші джерела: власні зошити, батьків або інших родичів, учителів (іноді із зазначенням особистої довіри до педагога), репетиторів, енциклопедії, історичні фільми та навіть живе спілкування з фахівцями. Такі відповіді свідчать про наявність неформальних, особистісно значущих каналів здобуття знань, які доповнюють офіційні джерела та цифрові платформи.

Загалом, цифрові та інтерактивні джерела значною мірою переважають над традиційними друкованими. Такий розподіл відображає зміну інформаційних практик молоді та актуалізує потребу в адаптації освітніх стратегій — зокрема, у використанні знайомих школярам форматів подачі знань і розвитку критичного мислення щодо інтернет-контенту.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ЗАДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО УРОКУ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АБО ВИВЧЕННЯ ДОДАТКОВО ЯКОЇСЬ ТЕМИ⁶

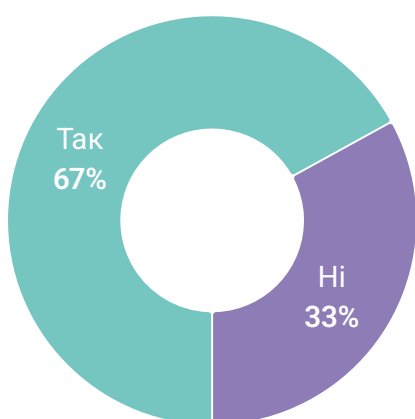

⁶ Сума відповідей перевищує 100%, респондентам було запропоновано обрати декілька варіантів відповіді.

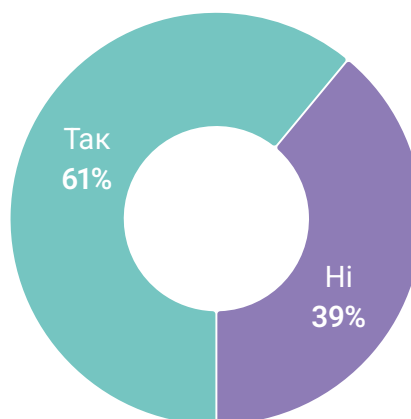
Роль відеоматеріалів у навчанні

Залучення відео до навчального процесу з історії України є поширеною практикою: 67% учнів зазначили, що вчителі демонструють відео під час уроків, а 61% — що отримують завдання на перегляд відео чи фільмів удома.

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕО ПІД ЧАС УРОКІВ

ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ, ЩО ВКЛЮЧАЮТЬ ПЕРЕГЛЯД ПЕВНИХ ВІДЕО ЧИ ФІЛЬМІВ

Також аналіз відповідей засвідчив, що використання відеоконтенту пов'язане з вищим рівнем позитивного ставлення до предмета. Так, серед учнів, які мають досвід перегляду відео на уроках, середній рівень оцінки важливості історії становить **4,28 ±0,07**, а цікавості — **3,87 ±0,09**. Натомість серед тих, хто не мав такого досвіду, відповідні середні значення нижчі: **4,09 ±0,11** та **3,46 ±0,13**.

Схожий зв'язок простежується і щодо домашніх завдань, пов'язаних із переглядом відео: ті, хто їх виконував, демонструють вищі середні оцінки важливості (**4,31 ±0,07**) та цікавості (**3,92 ±0,09**) порівняно з тими, хто не мав такого досвіду (**4,07 ±0,1** і **3,44 ±0,12** відповідно).

ВАЖЛИВІСТЬ ТА ЦІКАВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

ВАЖЛИВІСТЬ ТА ЦІКАВІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Переважна частина опитаних школярів Львівщини все ж демонструє **високу ціннісну готовність до вивчення історії України**, особливо у контексті війни, однак реальний рівень зацікавленості нижчий і залежить, зокрема, від методів викладання. Дані вказують на **запит на сучасні, динамічні й інтерактивні формати**, особливо ті, що включають відео та інші цифрові джерела.

Хронологія української державності

Серед пам'ятних дат чи подій, які пов'язані з історією України⁷, опитані учні найчастіше згадували проголошення незалежності у 1991 році (близько 63%, серед тих хто дав відповідь на запитання), Революція Гідності 2013-2014 рр. (~30%), початок російсько-української війни у 2014 році (~17%) та повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року (~19%), хрещення Русі-України князем Володимиром у 988 році (~20%), оголошення універсалу про об'єднання УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року (~18%), прийняття першої Конституції України у 28 червня 1996 році (~18%), Голодомор 1932-1933 рр. (~15%), національно-визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького 1648-1657 рр. (~12%). **Усі ці події прямо чи опосередковано пов'язані зі здобуттям державності та боротьбу за неї.**

Примітно, що фокус учнів зміщено на новітню історію України (з моменту відновлення незалежності), хоча вивчення цих подій в межах шкільного курсу «Історія України. Всесвітня Історія» припадає на завершення 11 класу. Це сигналізує про **зв'язок історичного мислення з актуальним досвідом**, зокрема — через призму війни, інформаційного поля, родинного досвіду.

Переважає більшість названих подій носять «офіційний» характер та відзначаються на рівні держави. Натомість лише поодинокі згадки стосуються історії західноукраїнських земель (наприклад, утворення Галицько-Волинської держави чи скасування кріпацтва в Австрійській імперії) і майже відсутні згадки локальних подій (сюди хіба що можна віднести згадку про заснування Львова чи діяльність «Руської трійці»), що свідчить **про переважаючий вплив шкільної програми.**

Учні звертались по підказку щодо відповіді на це запитання до чату-GPT чи іншого генеративного ШІ (припущення висунуто на основі специфіки структури відповіді та використовуваних знаків пунктуації). Таких випадків порівняно більше, ніж у випадку з визначенням героїв та лиходіїв української історії (близько 5% проти близько 1,5% з тих, хто дав відповідь на запитання, відповідно).

⁷ Формулювання запитання: «Які пам'ятні дати / події, пов'язані з історією України, ти вважаєш найважливішими?». Запитання відкритого типу (без підказки) та без обмежень щодо кількості вказуваних подій / історичних періодів.

Відповіді ШІ не ідентичні, в якості типової можемо навести таку:

1. 988 р. — Хрещення Русі Володимиром Великим.
2. 1648 р. — Початок Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького.
3. 22 січня 1919 р. — Акт Злуки УНР і ЗУНР.
4. 24 серпня 1991 р. — Проголошення незалежності України.
5. 21 листопада 2013 р. — Початок Революції Гідності.
6. 24 лютого 2022 р. — Початок повномасштабного вторгнення РФ в Україну.
7. 29 січня 1918 р. — Бій під Крутами.
8. 28 червня 1996 р. — День Конституції України.

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ / ПОДІЇ, ПОВ'ЯЗАНІ З ІСТОРІЄЮ УКРАЇНИ, ЯКІ ОПИТАНІ УЧНІ ВВАЖАЮТЬ НАЙВАЖЛИВИШИМИ

Рік	Подія	% опитаних, які згадали про це ⁸
482	заснування Києва	
882	об'єднання північних і південних руських земель князем Олегом і утворення Русі-України (20 ⁹)	
911	укладення першого відомого русько-візантійського договору	
988	хрещення Русі князем Володимиром Великим (197) + День Української Державності (6)	~20%
1036	вирішальна битва між військами Ярослава Мудрого та печенігами під Києвом (2)	
1037	завершення будівництва Софійського собору в Києві	
1051	заснування Києво-Печерського монастиря	
1097	Любецький з'їзд князів	
1187	перша письмова згадка слова «Україна» (7)	
1189	об'єднанням Галицького та Волинського князівств під владою волинського князя Романа Мстиславича, що стало початком утворення Галицько-Волинського князівства (2)	

⁸ Показник наводиться тільки для найбільш згадуваних подій / історичних періодів. Частка розрахована від кількості респондентів, які дали відповідь на запитання.

⁹ Тут і далі таким чином маркується кількість згадок певної події / історичного періоду; якщо значення відсутнє, — згадування одиничне.

Рік	Подія	% опитаних, які згадали про це ⁸
1240	падінням Києва під ударами монголо-татарського війська хана Батия (21)	
1256	перша письмова згадка про Львів // заснування Львова (6)	
1489	перша письмова згадка про козаків (3)	
1569	Люблінська унія: об'єднання Польщі й Литви, утворення Речі Посполитої, перехід українських земель під владу Польщі (8)	
1596	Берестейська унія: утворення Української греко-католицької церкви (5)	
1632	заснування Києво-Могилянської колегії	
1648-1657	Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького [загалом – 122; в тому числі: початок Національно-визвольної війни, створення козацької держави – Гетьманщини (51), Зборівська угода, Білоцерківський мирний договір (5), Берестецька битва, Земський Собор у Москві, Переяславська рада (11)]	~12%
1659	нові «Переяславські статті»	
1708	Шведська угода, Союзний договір між гетьманом Мазепою, Карлом XII і Запорізькою Січчю (3), руйнування Батурина	
1709	Полтавська битва // смерть Івана Мазепи (4)	
1710	Конституція Пилипа Орлика (13)	
1721	проголошення Російської імперії; завершення Великої північної війни; початок Малоросійської колегії	
1734	заснування Нової Січі	
1764	ліквідація автономії Гетьманщини	
1775	ліквідація Запорізької Січі (3)	
1798	друком виходять перші три томи «Енеїди» Івана Котляревського (3)	
1814	народився Тарас Шевченко (9)	
1833-1837	діяльність «Руської трійці» у Львові (2)	
1840	перше видання «Кобзаря» (7)	

Рік	Подія	% опитаних, які згадали про це ⁸
1845-1847	діяльність Кирило-Мефодіївського братства (2)	
1848	скасування панщини в Галичині та Буковині (ці землі перебували в складі Австрійської імперії) (3)	
1861	скасування кріпацтва в Російській імперії (15)	
1868	створення товариства «Просвіта» у Львові (2)	
1871	народилась Лариса Косач (Леся Українка)	
1876	Емський указ: обмежити використання української мови в Російській імперії (2)	
1900	заснування Революційної української партії (РУП) в Харкові (2)	
1914-1918	Перша світова війна (16)	
1917-1921	Українська революція [загалом — 302; в тому числі: початок Української революції (5), III Універсал УЦР — проголошення УНР, яка зберігає федеративний зв'язок з Російською республікою (8), IV Універсал УЦР — проголошення незалежності УНР (20), Листопадовий чин (3), Бій під Крутами + День пам'яті Героїв Крут (31), проголошення ЗУНР (2), Акт Злуки УНР та ЗУНР + День Соборності України (181, ~18%), створення Українська Радянська Соціалістична Республіка (УРСР)]	~30%
1921-1923	Голодомор (3)	
1929	створення ОУН (2)	
1932-1933	Голодомор (150)	~15%
1939-1945	Друга світова війна [загалом — 103; в тому числі: початок Другої світової війни (16), напад Німеччини на Радянський Союз, окупація частини українських земель (10), Акт відновлення Української Держави, створення УПА, створення 14-ї гренадерської дивізії Ваффен-СС «Галичина» у Львові (2), звільнення усіх українських земель від нацистської окупації (5), Голокост + Бабин Яр + Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту (9), депортація кримських татар + День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу (2), капітуляція Райху + завершення Другої світової війни + День пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (29)]	~10%

Рік	Подія	% опитаних, які згадали про це ⁸
1944-1950	активність УПА (13)	
1946-1947	Львівський псевдособор, масові депортації українців, ліквідація УГКЦ (3)	
1965	прем'єра «Тіней забутих предків» Сергія Параджанова	
1986	аварія на Чорнобильській АЕС (44)	~4%
1990	Революція на граніті (6)	
1991	відновлення незалежності [загалом — 832; в тому числі: Серпневий путч, проголошення незалежності України + День Незалежності України (633, ~63%), ВРУ приймає постанову про тимчасове припинення діяльності КПУ (2), Всеукраїнський референдум та перші вибори Президента України (21), ухвалення Закону України «Про Збройні Сили України» + День Збройних Сил України (38, ~4%), припинення існування СРСР (20)]	~84%
1986	затвердження державних символів — музичної редакції державного гімну, державного прапора, малого державного герба (9)	
1995	вступ України до Ради Європи	
1996	прийняття першої Конституції України + День Конституції України (162), введення в обіг гривні	~18%
1997	запровадження Дня української мови та писемності + День української мови та писемності (5), Леонід Каденюк здійснив космічний політ на американському БТКК «Columbia» місії STS-87	
2004	запровадження Дня державного прапора України + День державного прапора України (67, ~7%), Помаранчева Революція (52, ~5%)	
2006	започатковано Всесвітній день вишиванки + День вишиванки (41)	~4%
2012	Євро-2012	
2013-2014	Революція Гідності [загалом — 315; в тому числі: Євромайдан / РГ + День гідності та свободи (257, ~26%), розстріли на Майдані + День Героїв Небесної Сотні (58, ~6%)]	~32%

Рік	Подія	% опитаних, які згадали про це ^a
2014 – донині	Російсько-українська війна [загалом – 165, в тому числі: мітинг кримців в Сімферополі на підтримку територіальної цілісності України, анексія Криму (12), початок російсько-української війни / війни на Донбасі (34), Іловайська трагедія, бої за Донецький аеропорт + Кіборги (5)]	~17%
2014	підписання політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2), запровадження Дня героїв + День героїв (37, ~4%) , позачергові вибори Президента України, де переміг Петро Порошенко, запровадження Дня захисників і захисниць України + День захисників та захисниць України + день Покрови Пресвятої Богородиці + День українського козацтва (48, ~5%)	
2019	Православна церква України отримала томос про автокефалію, чергові (сьомі) вибори Президента України, де переміг Володимир Зеленський	
2022	повномасштабне вторгнення [загалом – 277, в тому числі: публічне визнання Владіміром Путіним незалежність так званих Л/ДНР (2), початок повномасштабного вторгнення (194, ~19%) , оборона Маріуполя]	~28%

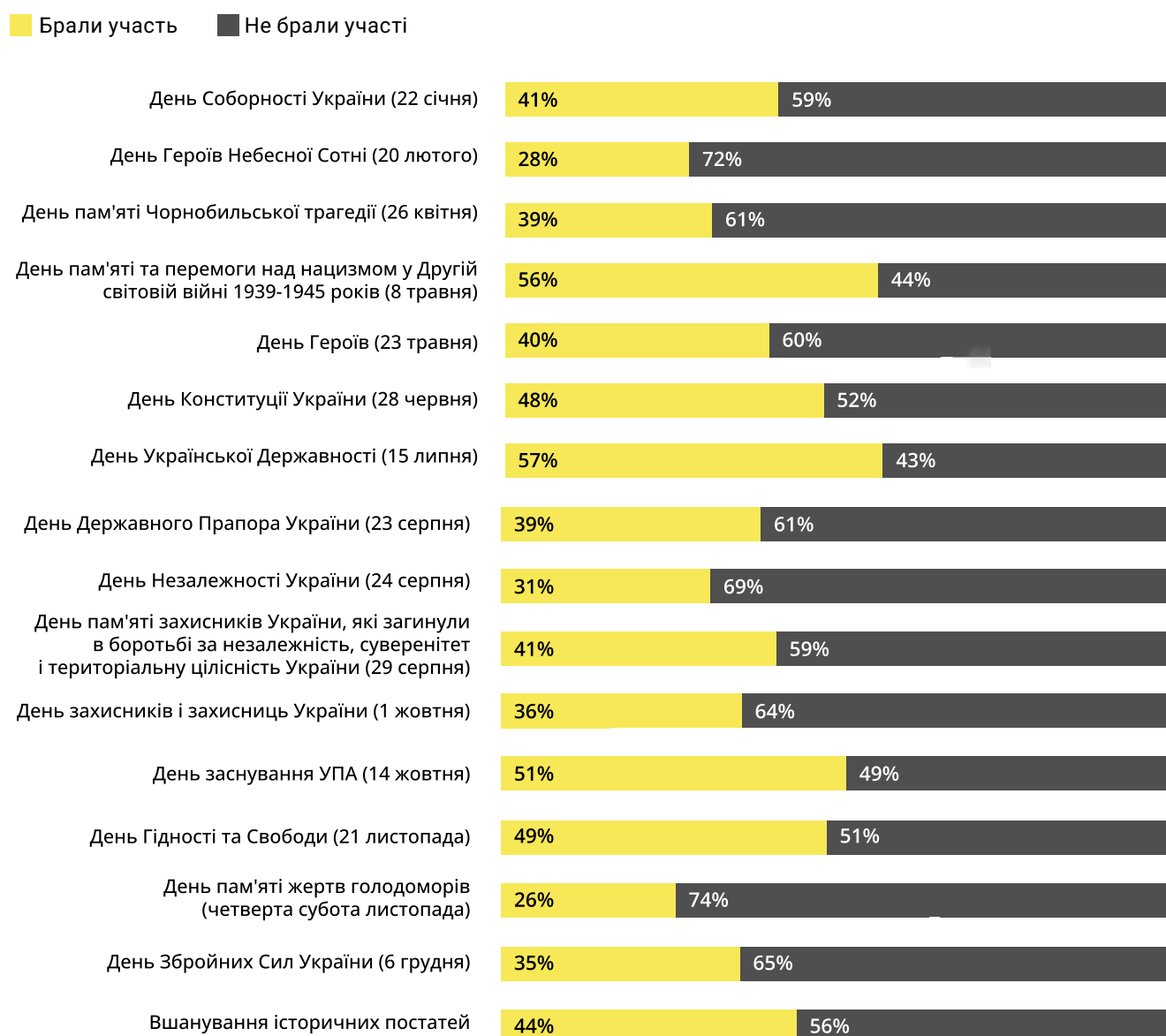
ЗАХОДИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

Участь у громадських заходах, що стосуються державності, історичної пам'яті, вшанування українських героїв і пам'ятних дат, є потенційним проявом громадянської залученості молоді — за умови добровільної мотивації, а не формального чи примусового залучення. Така участь не лише відображає рівень поінформованості школярів про ключові події української історії, а й формує патріотичну культуру та громадянську ідентичність. У цьому розділі описано масштаби залучення старшокласників Львівщини до таких ініціатив, характер їхньої участі, суб'єктів організації, а також чинники, що впливають на мотивацію чи демотивацію молоді.

Досвід та масштаби участі у заходах

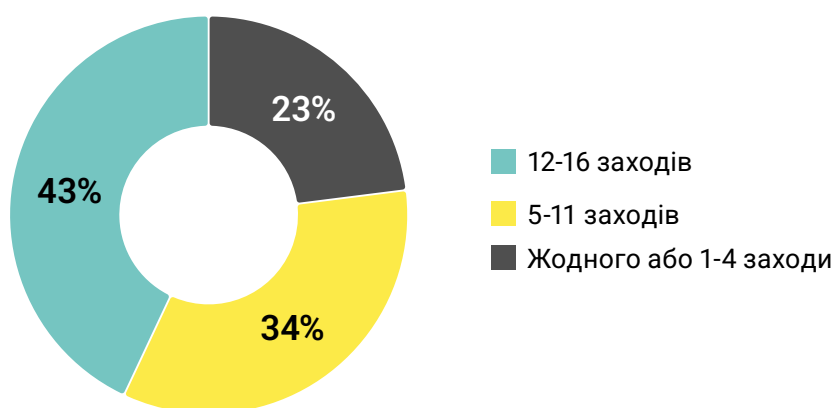
Більшість старшокласників зазначили, що протягом останнього року брали участь щонайменше в кількох (з пропонованих) подіях патріотичного характеру, хоча рівень залученості суттєво варіюється. Дані опитування показують, що найбільш відвідуваними серед молоді були заходи до **Дня Української Державності** (57%), **Дня пам'яті та перемоги над нацизмом** (56%), **Дня заснування УПА** (51%) і **Дня Конституції України** (48%). Водночас менш активно школярі долучались до вшанування жертв голодоморів (26%), Дня Героїв Небесної Сотні (28%) та Дня Незалежності (31%).

УЧАСТЬ У ЗАХОДАХ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ, ДЕРЖАВНОСТІ, ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, УКРАЇНСЬКИХ ГЕРОЇВ, ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ, ТИ БРАВ / БРАЛА УЧАСТЬ ПРОТЯГОМ ОСТАНЬОГО РОКУ

Загалом середня кількість відвіданих заходів одним учнем / ученицею становить **9-10** (із 16 запропонованих у переліку). Проте цей показник **неоднорідний** — існують **групи учнів із вищим та нижчим рівнем залучення**. Найбільше респондентів (43%) повідомили про участь у 12-16 заходах, 34% — у 5-11, і 23% — в чотирьох або менше. Варто зазначити, що **11% узагалі не брали участі у жодному заході**, тоді як **21% — відвідали всі запропоновані 16**. Це вказує на існування **різних «профілів залученості»** — від дуже активних до майже неактивних. Також це свідчить про **формальну циклічність участі** — переважна активність концентрується навесні та восени, а також у межах тих дат, що активно підтримуються в шкільному календарі. Окрім цього, факторний аналіз виявив окремий кластер **літніх заходів** — тобто подій, які відбуваються переважно у період літніх канікул. Саме для цього кластеру спостерігається **помітне зниження активності серед учнів із груп з нижчими загальними рівнями участі**, що свідчить про залежність участі від доступу до середовища подій у літній період.

КІЛЬКІСТЬ ВІДВІДАНИХ ЗАХОДІВ ОДНИМ ШКОЛЯРЕМ / ОДНІЄЮ ШКОЛЯРКОЮ

Учні, чиї рідні або близькі служать у Силах оборони України, брали участь у більшій кількості заходів (у середньому 9,91) порівняно з тими, хто не має таких родичів (9,05). Ще вище цей показник серед тих, хто має у близькому колі загиблих унаслідок війни — 10,47.

СЕРЕДНЯ КІЛЬКІСТЬ ВІДВІДАНИХ ЗАХОДІВ ОДНИМ ШКОЛЯРЕМ / ОДНІЄЮ ШКОЛЯРКОЮ

Підгрупа школярів	Середня кількість відвіданих заходів	Підгрупа школярів	Середня кількість відвіданих заходів
Школярі, рідні чи близькі яких зараз служать в Силах оборони України	9,91 ±0,45	Школярі, серед рідних чи близьких яких Є загиблі	10,47 ±0,63
Школярі, рідні чи близькі яких зараз НЕ служать в Силах оборони України	9,05 ±0,48	Школярі, серед рідних чи близьких яких НЕМАЄ загиблих	9,19 ±0,38

Активніше залучені також школярі, що є учасниками молодіжних, спортивних, скаутських чи релігійних організацій – 10,57 заходів проти 9,2 серед тих, хто не є членами таких спільнот.

СЕРЕДНЯ КІЛЬКІСТЬ ВІДВІДАНИХ ЗАХОДІВ ОДНИМ ШКОЛЯРЕМ / ОДНІЄЮ ШКОЛЯРКОЮ

Підгрупа школярів

Середня кількість
відвіданих заходів

Школярі-учасники молодіжних, спортивних, громадських, скаутських, національних чи релігійних організацій

10,57 $\pm 0,64$

Школярі, які не належать до організацій

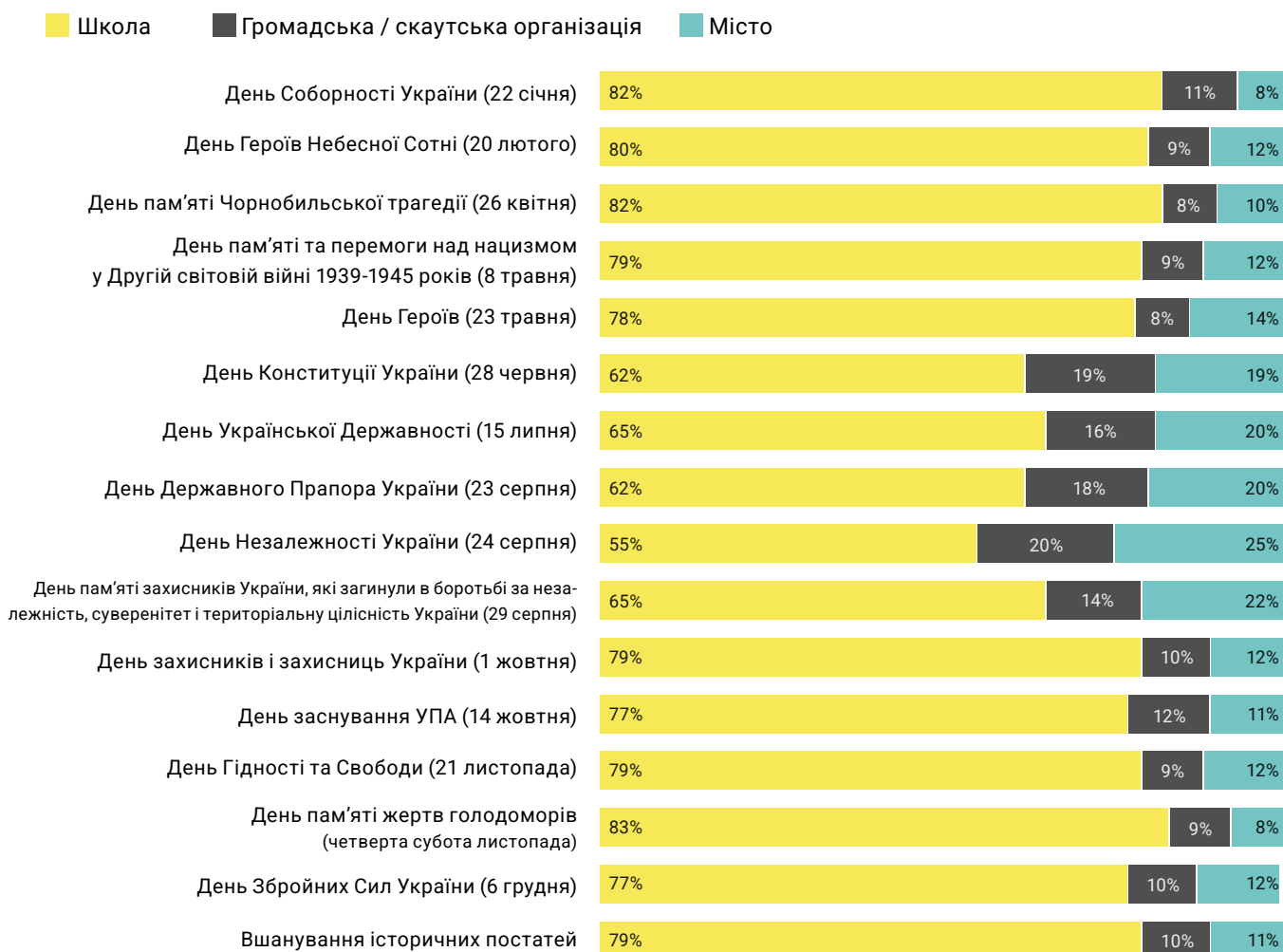
9,20 $\pm 0,38$

Отже, досвід прямого контакту з війною або залученість у громадське життя загалом посилює готовність до участі у заходах, спрямованих на підвищення громадянської свідомості.

Організатори заходів

Більшість заходів проводилися на рівні **школи** — саме її називали основним організатором у 62-83% випадків залежно від події. Значно рідше участь у подіях відбувалась за ініціативи **місцевої громади / міста** (8-25%) або **громадських та скаутських організацій** (8-20%). Варто зазначити, що показник щодо останніх може бути заниженим, адже діти не часто декларували участь в таких організаціях, тому можуть не знати про заходи, які вони організовують. Більше про членство старшокласників в молодіжних, спортивних, громадських, скаутських, національних та регіональних організаціях можна прочитати у підрозділі [Позашкільне залучення та членство в організаціях](#). Частка участі інших акторів, окрім шкіл, зростає у випадку національних державних свят, як-от День Незалежності чи День Конституції, але загалом **позашкільна участь залишається фрагментарною**. Це вказує на те, що **формування громадянської свідомості молоді суттєво залежить від активності школи**, тоді як позашкільне середовище має потенціал для розширення впливу.

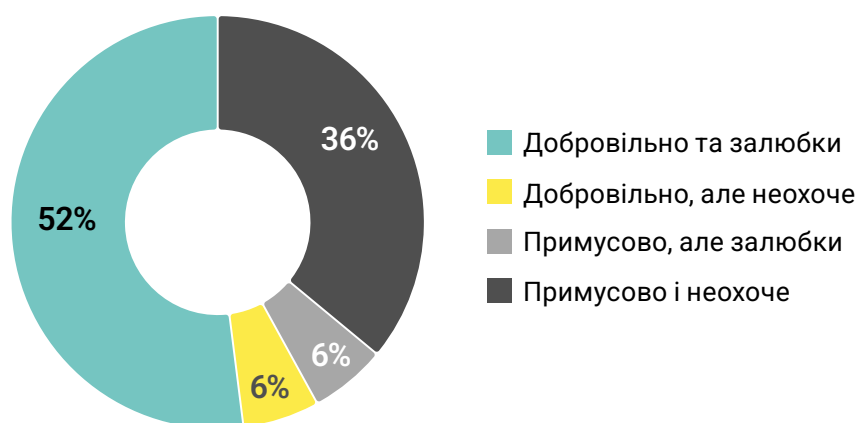
ОРГАНІЗАТОРИ ЗАХОДІВ, У ЯКИХ БРАЛИ УЧАСТЬ ШКОЛЯРІ

Характер та мотивація участі

Хоча більшість учнів відвідують значну кількість подій, **ступінь залученості та добровільності участі варіюється**. Участь у заходах **переважно є добровільною**: 52% зазначили, що долучались добровільно та залюбки, ще 6% — добровільно, хоча й неохоче. Водночас **42% старшокласників відповіли, що брали участь примусово** (6% з них все ж залюбки, а решта 36% — неохоче).

ХАРАКТЕР УЧАСТІ У ЗАХОДАХ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ, ДЕРЖАВНОСТІ, ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, УКРАЇНСЬКИХ ГЕРОЇВ, ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ

У середньому, добровільність участі оцінено на **3,77 ±0,07** за 5-бальною шкалою (де 1 — примусово, а 5 — добровільно), а бажання брати участь — на **3,71 ±0,07** (де 1 — неохоче, а 5 — залюбки). Це демонструє загалом позитивне ставлення до такого формату залучення, хоча і не позбавлене формалізму.

З-поміж причин недостатнього бажання долучатися до подібних заходів 8% опитаних учнів назвали **незадоволеність їхньою організацією**. Також 4% учнів вказали на **відсутність можливості бути залученими до підготовки заходів**, а 3% — на **нерозуміння їхньої важливості**. Абсолютна більшість — 85% опитаних не обрали жодного з запропонованих варіантів відповіді.

Старшокласники також згадували й інші причини, що демотивують їх долучатися до участі у заходах. Такі переважно відображають емоційні, особистісні або ситуативні бар'єри. Дехто з учнів згадував лінь або незацікавленість, інші — дискомфорт через публічність заходів, зокрема через зйомки на відео, або страх осоромитися, зробити щось не так, виступати перед іншими. Частина респондентів висловлювали неприйняття обов'язковості участі, зазначаючи, що це «*наче тебе заставляють любити Україну*».

ПРИЧИНИ НЕБАЖАННЯ (НЕДОСТАТНЬОГО БАЖАННЯ) БРАТИ УЧАСТЬ У ЗАХОДАХ ВШАНУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ (ПОСТАТЕЙ)¹⁰

[серед тих, котрі неохоче долучаються до таких заходів, n=162]

Нецікава організація заходів

53%

Не долученість до організації заходів

28%

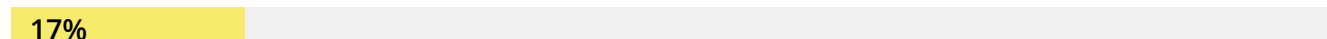
Нерозуміння важливості цих заходів

23%

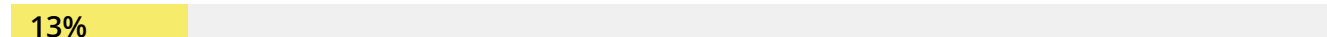
Інше

17%

Недостатня інформація про історичні події (історичних постатей, їхніх заслуг)

13%

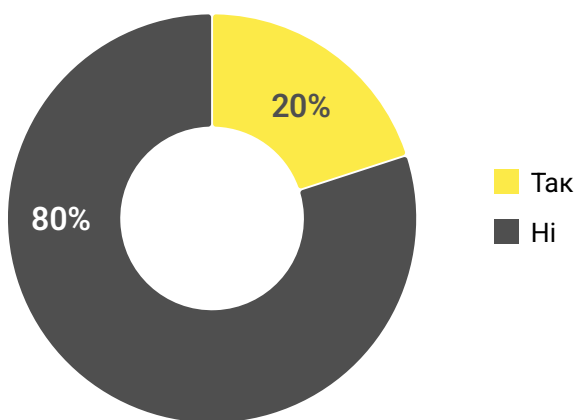
Ці результати підкреслюють необхідність модернізації підходів до громадянської освіти та залучення молоді, адже **участь у заходах сприймається більш ефективною тоді, коли є можливість бути не просто глядачем, а учасником — творцем змісту подій.**

¹⁰ Сума відповідей перевищує 100%, респондентам було запропоновано обрати декілька варіантів відповіді.

Позашкільне залучення та членство в організаціях

Одним із чинників громадянської активності школярів є участь у позашкільному житті — через молодіжні, спортивні, релігійні, скаутські чи інші організації. Лише **п'ята частина опитаних старшокласників Львівщини (20%)** задекларували свою **приналежність до будь-яких організацій**, тоді як **80% не є членами жодної з них**. Це може свідчити як про обмежену кількість таких ініціатив у шкільному середовищі або за його межами, так і про недостатню поінформованість чи мотивацію молоді до участі в організованому громадському житті.

ЧЛЕНСТВО В МОЛОДІЖНИХ, СПОРТИВНИХ, ГРОМАДСЬКИХ, СКАУТСЬКИХ, НАЦІОНАЛЬНИХ, РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Серед тих учнів, які все ж є членами організацій, найбільш поширеним типом залучення виявилися **спортивні школи та клуби** — їх відвідують 31% серед усіх залучених. Серед них фігурують як звичайні ДЮСШ, так і спеціалізовані секції: зокрема, **волейбольні (7 згадок)**, футбольні, з рукопашного бою (Львівська обласна федерація), бойових мистецтв («ASGARD», «Самурай»), а також **кіберспорт**.

Релігійні або храмові організації об'єднують 28% залучених школярів. Найбільш згадуваними є **«Українська молодь — Христові» (12 згадок)**, молодіжна організація **«САД Боско» (5 згадок)**, **Марійська дружина**, **Братство аніматорів Параскеви**, та інші християнські спільноти. Це може свідчити про сталість духовних осередків у громадах.

Участь у **національно-патріотичних ініціативах** задекларували 16%. Найчастіше згадували **«Пласт» (17 разів)** та гру **«Джура» (9 згадок)**, а також окремі локальні ініціативи (наприклад, центри національно-патріотичного виховання при школах).

Приблизно **один із десяти опитаних (10%)** залучений до **учнівського самоврядування** — від загальношкільного до обласного рівня. Серед найпоширеніших утворень: **Молодіжна рада, Учнівський парламент Львова та ЛОУП.**

6% відвідують **мистецькі школи й творчі об'єднання**, серед яких — ансамбль «Полуничка», музичні школи, капела «Галичанка» та драмгуртки. 4% залучені до **волонтерських ініціатив і соціального підприємництва** (зокрема, ГО «Любисток» і шкільне підприємство «FIND»). Ще 4% залучені до **інших молодіжних організацій** (серед згадок одноразово фігурував Бродівський молодіжний центр).

Найменш чисельною виявилась група, залучена до **науково-дослідницької діяльності** — лише 1% згадали про участь у **Малій академії наук України.**

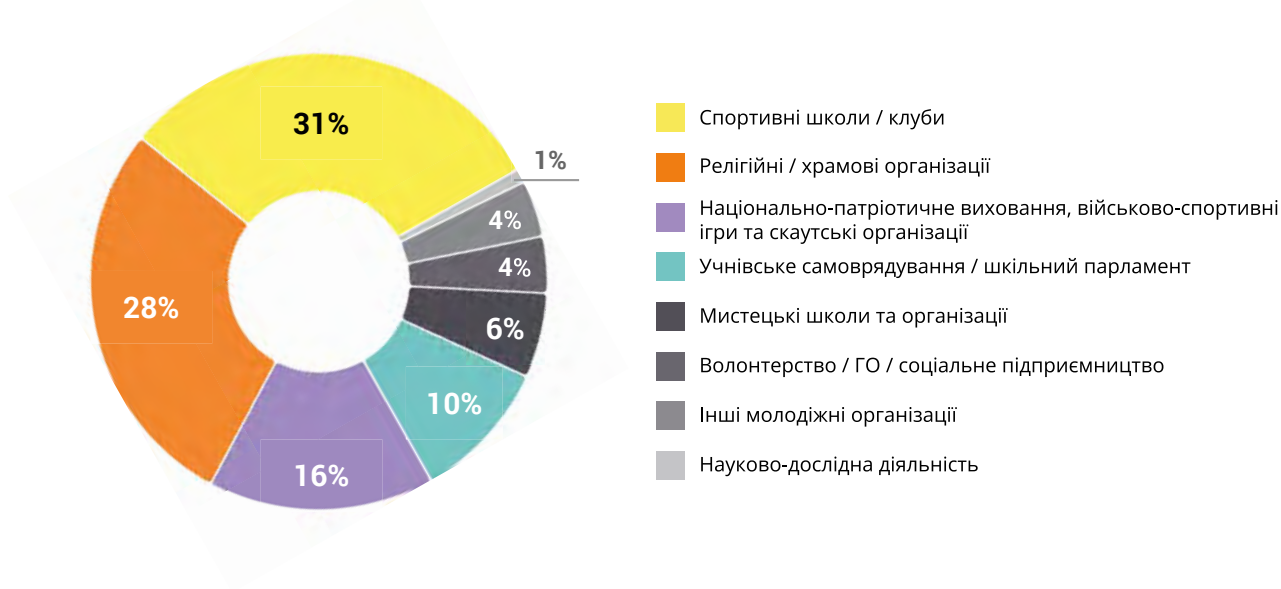
Усі згадки видів діяльності (технічна інформація): військово-спортивні ігри (3¹¹), скаутські організації, спортивні школи / клуби (36), волейбол (7), футбол (3), баскетбол, стрільба з лука, кіберспорт, музична школа (2), хореографія (2), драмгурток, релігійні / храмові організації (24), аніматорство, волонтерство / ГО (4), учнівське самоврядування / шкільний парламент (16), молодіжні організації (8).

Усі згадки окремих чи групових брендів (технічна інформація): Пласт (17), Джура / Сокіл (9), Національно-патріотичний рух «STURM», Центр національно-патріотичного виховання СЗШ №34, ОУМ «Спадщина», Центр національно-патріотичного виховання ліцею «Гроно», ДЮРП (дружини юних рятувальників-пожежних), ДЮСШ (6), Львівська Обласна Федерація Рукопашного бою (3), ФК «Юність» Вільшаник (2), Фітнес-клуб «Самурай», Спортивний клуб «Борець», ФК «Галичина» Львів, КІВС «Клуб Ігрових Видів Спорту», Школа бойових мистецтв «ASGARD», Ветеранський спортивний клуб «Крук», Спорт-клуб «Колізей», Аматорська спортивна команда BomasBoxing, Українська федерація кікбоксингу ISKA, Народний дитячий хореографічний ансамбль народного танцю «Полуничка» (2), Народна капела «Галичанка», Альтернативна музична школа MUZcool, Будинок Учнівської Творчості м.Трускавець, Бродівський районний центр дитячої та юнацької творчості, Бродівська школа естетичного виховання, Центр дитячої творчості Шептицького, Українська молодь — Христові (12), САД Боско (молодіжна організація, яка працює при церкві Різдва Пресвятої Богородиці) (5), Марійська дружина (5), МХС «Сотерія» (4), Братство аніматорів Параскеви (БАП) (3), Християнське служіння «Промінь Любові» (2), Спільнота «Жива Вода», APXE (аніматори Храму Святого Архистратига Михаїла), Вівтарна дружина храму Різдва Пресвятої Богородиці, Хор «Dominus» (Церква Різдва Пресвятої Богородиці), Школа Християнського Аніматора, Молодіжна християнська спільнота «Алітея», Громадська організація «Любисток» (3), GYPSNASIA (соціальне підприємство / творча майстерня), Львівське шкільне соціальне підприємство «FIND», Молодіжна рада (2), ЛОУП (Львівський обласний учнівський парламент), УПЛ Учнівський парламент Львова, Учнівський парламент ШРУП, Мала академія наук України (2), Бродівський молодіжний центр.

11 Тут і далі таким чином маркована кількість згадок; якщо частота не вказана, — згадка одиничні.

ТИПИ ОРГАНІЗАЦІЙ, УЧАСНИКАМИ ЯКИХ Є ШКОЛЯРІ

[серед тих, котрі задекларували своє членство, n = 221]

Такий розподіл свідчить про те, що хоча громадянський потенціал частини молоді реалізується через позашкільні структури, загально охоплення старшокласників організаційною активністю залишається невисоким. Та попри відносно невисоку залученість, **членство в організаціях чітко пов'язане з активнішою участю в громадських заходах**, як зазначалося раніше, що свідчить про їхню роль як осередків формування громадянської свідомості. Це створює запит **на розширення можливостей для позашкільного залучення**, особливо в напрямках, які поєднують цікавість, самореалізацію та громадянське виховання.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ

Вивчення медіаспоживання та навичок критичної оцінки інформації серед старшокласників Львівської області дозволяє оцінити рівень їхньої поінформованості про актуальні події та здатність орієнтуватися в інформаційному середовищі, що постійно змінюється. Результати дослідження свідчать про активне залучення молоді до інформаційного простору, передусім через цифрові платформи.

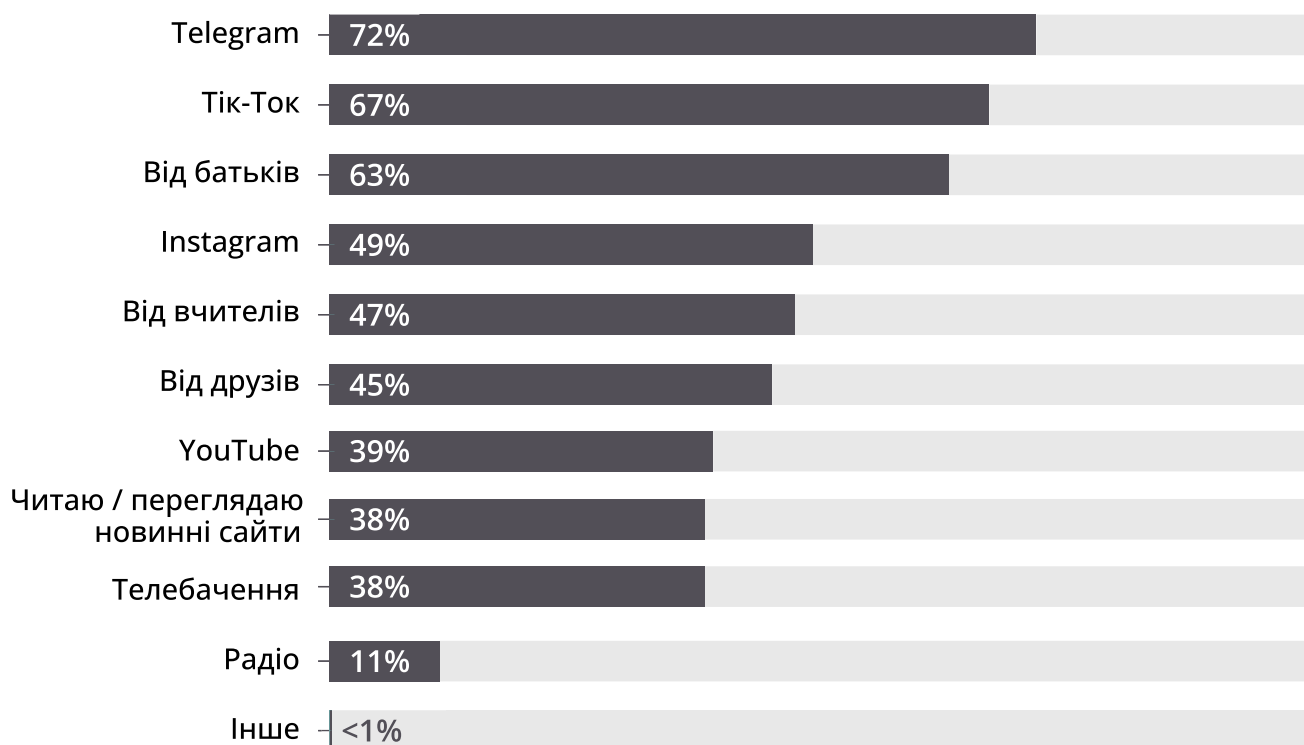
Джерела інформації про події

Найпопулярнішими джерелами отримання новин для школярів є **Telegram (74%)** та **TikTok (67%)**, що вказує на високий вплив соціальних і месенджер-платформ, зокрема тих, які дозволяють швидко поширювати короткі, візуально привабливі повідомлення. Молодь використовує їх не лише як засіб розваги, а й як джерело новин, що формує певні інформаційні звички — перевага емоційного та фрагментованого контенту над системним та аналітичним.

Третім за значущістю джерелом інформації є сім'я — **63% учнів зазначили, що дізнаються про події від батьків**, що свідчить про вплив домашнього середовища на формування інформаційної картини. Водночас **майже половина школярів (47%) отримують новини від вчителів, а 45% — від друзів**.

Традиційні ЗМІ, такі як **телебачення (38%)** та **новинні сайти (38%)**, хоч і менш популярні, залишаються помітним джерелом інформації. **YouTube** як платформу для відеоінформації обрали **39%**. Водночас **радіо** має низький рівень споживання — лише **11%** опитаних, що відповідає загальній тенденції зниження його ролі у молодіжному медіапросторі.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОТОЧНІ ПОДІЇ В УКРАЇНІ І СВІТІ¹²

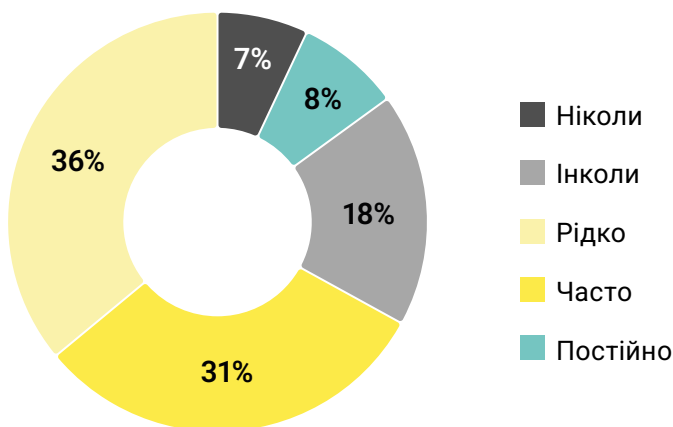

12 Сума відповідей перевищує 100%, респондентам було запропоновано обрати декілька варіантів відповіді.

Перевірка та критичне ставлення до інформації

Рівень критичного ставлення до отриманої інформації — **неоднорідний**. Лише **8%** школярів **постійно перевіряють або шукають підтвердження інформації**, ще **31%** — **роблять це часто**. Однак **понад половина опитаних (61%) роблять це рідко, інколи або взагалі не роблять цього**. Це свідчить про недостатній розвиток навички регулярної перевірки фактів.

ЧАСТОТА ПОШУКУ ПІДТВЕРДЖЕННЯ / СПРОСТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОТОЧНІ ПОДІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

ДЖЕРЕЛА ПЕРЕВІРКИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОТОЧНІ ПОДІЇ В УКРАЇНІ І СВІТІ¹³

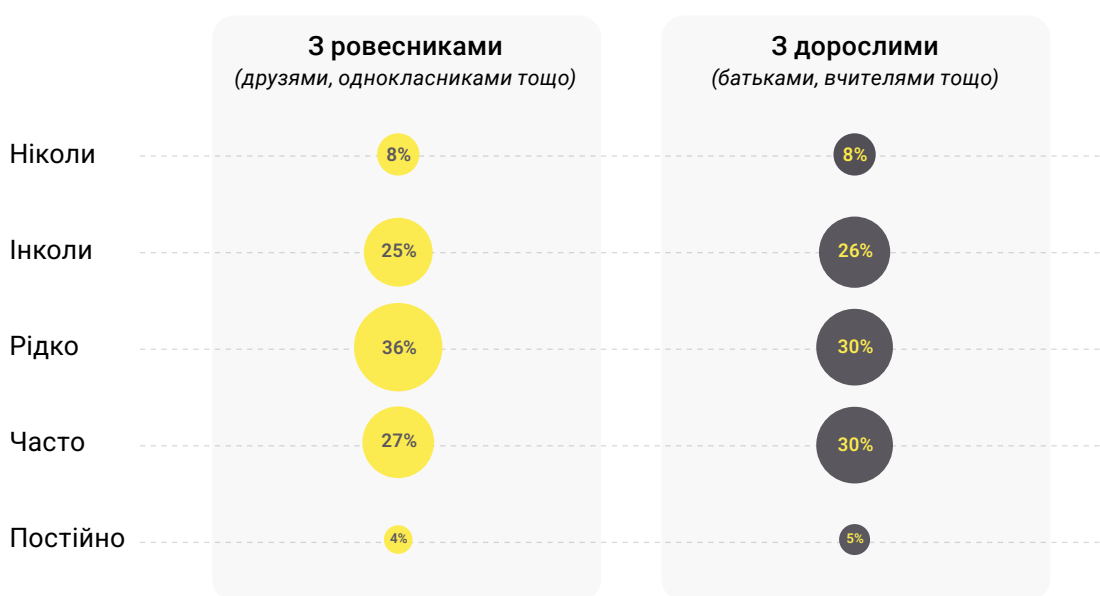
¹³ Сума відповідей перевищує 100%, респондентам було запропоновано обрати декілька варіантів відповіді.

Обговорення інформації

Інформаційна активність старшокласників проявляється не лише у споживанні, а й в обговоренні новин. **Близько третини учнів часто або постійно обговорюють актуальні події з ровесниками (31%), ще 30% — з дорослими (батьками, вчителями тощо).** Це свідчить про те, що для частини школярів такі обговорення є сталою практикою, що сприяє глибшому засвоєнню інформації.

Водночас значна частка учнів залишається відносно пасивною. **36% обговорюють новини з друзями рідко, а 8% — взагалі ніколи цього не роблять.** Подібна картина спостерігається і в комунікації з дорослими. 8% не обговорюють новини взагалі, 26% — лише інколи.

ЧАСТОТА ОБГОВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОТОЧНІ ПОДІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

WE FIND BRIGHT DATA FOR RIGHT DECISIONS

ЗНАХОДИМО ВІДПОВІДІ ДЛЯ ЛЮДЕЙ,
ЯКІ СТВОРЮЮТЬ СЬОГОДЕННЯ

БУДЬМО НА ЗВ'ЯЗКУ:

Дослідницька агенція FAMA

@fama.agency

info@fama.agency

0322 472 912

fama.agency